

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 784.

CHICAGO, ILL., 21. septembra (September 21), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvo (Office) 2639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Imperializem žanje, kar je sejal. *Vrenje na Balkanu.*

V Mali Aziji divja vojni požar. Ne, da se je pričel že zadnji teden ali teden pred zadnjim. Ko je bila Turčija zaeno z Nemčijo, Avstro-Ogrsko in Bolgarijo premagana, so se pričele sklepati "mirovne" pogodbe. Leta 1920 so zavezniške velesile sklenile pogodbo s Turčijo, ki je razdejala otomansko cesarstvo. V Carigradu so pustili brezmočnega sultana in turško vlado, kakršno so imenovali v Londonu. Prava Turčija pa je prišla na dan v Anatoliji. V Angori se je formirala nova vlada — vlada maščevanja za ponižano Turčijo.

Kakor vse pogodbe, tako tudi sevreska pogodba lani na imperializmu. Turčijo so si zavezniki med seboj razdelili, in kar jo niso direktno vzeli, so jo sklenili izrabljati indirektno s tem, da so si razdelili "sfero vpliva", ki naj bi ga imele prizadete države v pomembnih delih nominalno turške države.

Anatolija, ki je predstavljala ostanke prave Turčije, se ni tako brezpogojno podala. Kemal paša se je postavil na čelo nacionalistov in pričel z zavezniški boj. Pomoči je iskal v Moskvi. V interesu sovjetske Rusije je oslabil angleški vpliv v Mali Aziji. Tudi carska Rusija je imela ta interes, dasiravno v drugem smislu, kakor današnja Rusija. Moskva je poslala v Angoro svoje zastopnike, z nacionalistično turško vlado je bila sklenjena pogodba in od tistega časa je imel Kemal paša v Rusiji dobro zaveznico. Toda Anatolija s tem ni postala boljševiska dežela v smislu kakor Rusija. Turčija je Turčija. Medtem pa sta tekmovali za previlstvo v Mali Aziji Anglija in Francija. Ne samo v Mali Aziji, ampak povsod, kjer se križajo imperialistični interesi teh dveh držav. Druga drugo sta izigravali. Žogali sta se z Italijo, najbolj pa z Grško. Grška, ki je šla v vojno za "demokracijo" na tisto stran, ki ji je največ obljubila, je prišla iz nje zelo povečana država. In kakor so sanjali v Rimu o obnovitvi rimskega imperija, tako so sanjali v Atenah o obnovitvi bizantinskega cesarstva. Grški kralj mora biti kronan v Carigradu! Anglija, stara mešetarica, je hotela spraviti kemaliste na kolena. Ni jih mogla, pa je dajala Grkom potuho v njihovih naporih okupirati nadaljne turške teritorije. In tako je trajala vojna med Grki in Turki ves čas po sevreski pogodbi, pravzaprav ves čas, od kar je stopila Grška v vojno na stran zaveznikov.

Danes je Grška tepena, gospodarsko izčrpana, njeno ljudstvo obuboženo in obupano, toda nespodobno, da se reši svojih krvnikov. Odstop kralja Konstantina zahteva, toda mesto njega pride na krmilo črna imperialistična vlada, mogoče Venizelos, v katerem vidi ljudstvo danes zopet odrešenika, dasiravno je čisto navaden imperialist, orodje v rokah angleške diplomacije.

Francija, tekmovalka Anglije, je na tihem podpirala kemaliste. Tudi z orožjem jih je zalagala. Anglija pa je oskrbovala Grško z orožjem in financami. Boj med Grki in Turki je bil torej boj francoskega in angleškega imperializma, angleškega v prvi vrsti. Grški vojaki, že leta pod orožjem, so se pričeli upirati. Njihova morala je padala, in da se jo povzdigne, so v Atenah sklenili okupirati Carigrad. Francija se je odločno uprla tej nameri in v Londonu so ji morali ustreči. Grška vlada pa je vpraševala: Kaj sedaj? Kemal paša ji je odgovoril. Z vso silo je udaril na grške čete in jih pognal v divji beg. V Londonu, Parizu in tudi v Rimu je nastala panika — panika v uradih imperialistične diplomacije. Ali je svet pred novim splošnim vojnim požarom?

Bežeče grške armade so požigale vasi in mesta, morale so, kakor delajo navadno obupane, nedisciplinirane armade. Neturško prebivalstvo je bežalo za njimi.

Pred tremi leti je grška armada okupirala Smirno. Pet tisoč mohamedancev je pomorila. Governer Smirne, ki se je udal Grkom, je bil tudi umorjen. Po treh letih so turške čete potisnile grško okupacijsko armado iz Smirne — v "kristjanskem" svetu je nastal trepet. Kaj se zgodi z gjavri v Smirni? In čudno: Turške čete so prišle v mesto in niso pričele z masakrom kristjanov. Vse, kar so turške čete storile prve dneve je bilo to, da so oplenile branjarije kristjanom. Izet paša, turški poveljnik, je začudenim poročevalcem "kristjanskih" listov dejal:

"Izprevideti morate, da so se stvari predrugačile in da so tisti časi, ko so zmagovalne turške čete pomorile in uničile vse pred seboj in za seboj, daleč za nami."

Štiriindvajset ur po tej izjavi je bila Smirna, mesto z okoli 300,000 prebivalci, v plamenih. Tisoče jih je zgorelo, na tisoče je bilo pomorjenih. Krščanski svet se zgraža nad Turki in po pravici. Toda ali niso bili kristjani, ki so zakrivilili današnje krvolitje, bedo in nered v balkanski Evropi in v Mali Aziji?

Grki, četudi kristjani in še dobri kristjani, so morili Turke in provocirali turško prebivalstvo v okupiranih krajih. Mohamedanci ne pridigajo ljubezni do "krivovercev". Nauk njihove vere je, naj se gjavre pobija. Ali če so turške regularne in neregularne čete pričele z masakri na debelo, imajo ta zločin na vesti gospodje, ki grade svetovni mir na imperialistični podlagi. In ali ni možno, da so evropski provokatorji takorekoč izzvali razjarjene Turke k masakrom? To je namreč zelo dobro sredstvo, da se maščuje "javno mnenje" proti Turkom, tem barbarom modernega veka.

Kemalisti zahtevajo Carigrad; če ga dobe, pridejo v njihovo posest tudi Dardanele. Teh Anglija ne da. So prevažen izhod v sredozemsko morje, prevažen vhod v Črno morje, prevelikega pomena za pomorsko plovbo. "Dardanele ne smejo biti nikdar več zaprte", povdarjajo v Londonu. Toda kdo naj jih kontrolira? Danes jih Anglija, oziroma zavezniki, ki skušajo še zmirom biti zavezniki. Ali iz sedanje zagate je treba najti izhod. Liga narodov naj jih kontrolira, svetujejo nekateri. Drugi, prevdarnejši, priporočajo novo mirovno konferenco, na kateri naj se reši vprašanje Carigrada in Dardanel. O njem naj odločijo Anglija, Francija, Turčija, Bolgarija, Grška in Rusija — da, tudi Rusija! Ob 12. uri so se spomnili nanjo.

Carigrad, oziroma morská ožina ob njemu, ima za Rusijo velik pomen. Carska vlada si je s tajno pogodbo ob pričetku svetovne vojne izvojevala v diplomatskem svetu Carigrad. Carizem je padel in z njim tajne pogodbe, v kolikor so se tikale Rusije. Carigrad ni prišel v ruske roke, niti ga sovjetska Rusija ne zahteva. Zahteva pa prosto pot skozi Dardanele. Sovjetska vlada, ki pazi na svetovne dogodke, je naznanila zaveznikom, da ne bo priznala nobene rešitve vprašanja Carigrada in Dardanel, ako se bo o njemu sklepalo brez Rusije in proti nji. Kajti, če je vprašanje Dardanel za kako državo važno, je važno prav gotovo za Rusijo. Zato sedaj nasveti, naj se povabi na bodočo mirovno konferenco, ki bo sklepala o tem vprašanju, tudi Rusijo.

Turčija, anatolska Turčija, se ne bo sprijaznila z nobeno rešitvijo, ki bi ji odrekla absolutno posest nad Carigradom in Dardanelami. To je razumljivo. Ako mesta ne dobi nazaj zlepa, ga bo skušala vzeti. Tako izjavljajo v Angori.

Tudi v Bolgariji vre. Imperialistični mir je zelo občipal in zrahljal bolgarsko kraljestvo. Imperialistični mir je tudi ponižal premagane države — ponižani in oropani pa hrepene po maščevanju. Vojni oblak je nad Evropo. Jugoslavija rožlja, Romunija tudi, Ogrska pazi, kje bi dobila kak kos zemlje nazaj, in tudi Rusija ne spi.

Do vojne, do splošne vojne najbrž ne pride. Poskušali bodo krpiti "mirovne" pogodbe. In na Balkanu bodo pričeli — ako bodo. Balkan, ta ognjenik vojnih nevarnosti in začetnih sporov, je še vedno ognjenik. Balkan in Mala Azija je žoga imperializma raznih dežel. Splošna vojna, če bi izbruhnila, bi pomenila anarhijo v Evropi, kaos po vsem svetu. Tudi preobrat bi prišel, toda pred vsem anarhija brez primere v zgodovini. Današnja družba je preveč komplicirana, da bi se mogel po krahu sedanjega družabnega reda takoj roditi boljši družabni sestav.

Ljudstvo — to je v splošnem mentalno utrujeno. Vojne nikjer ne želi. Boji se jo, toda pritisniti svoje imperialistične vlade ob tla, tega še ne zmore. Ampak vojne se bojé tudi kapitalistične vlade. Če mogoče, bodo za enkrat preprečile splošni vojni vrtinec. Z vojno sedaj spravijo tudi sebe v nevarnost — v še večje težave od sedanjih, iz katerih ne vedo izhoda in ga ne bodo našli — kajti pravi izhod je samo eden, in ta je socialistična družba narodov.

Kapitalistična družba ne more ustvariti pogojev za svetovni mir, ker sloni na ropu, na izkoriščanju in potlačevanju. Svetovni mir, resničen svetovni mir je mogoče samo pod socializmom. In če je bila kedaj solidarnost delavskega ljudstva potrebna, je potrebna danes. Graditi na ruševinah, na splošnem razdejanju je težko, počasno, in za ljudstvo pomeni nepopisno trpljenje. Graditi v normalnejših razmerah je lažje. In

mednarodni proletariat ima danes dovolj moči, da lahko omeji imperialistično igro in ustvarja podlago, ne no podlago, za prehajanje iz kapitalizma v socializem. Ta način bi preprečil trpljenje milijonov in milijonov ljudi, ki pride neizogibno, če se dopusti stebrom druge družabnega reda pognati človeštvo v popolni krah, iz katerega se stoletje ne bi moglo dvigniti.

Vojne se bodo tu in tam še dolgo dogajale. Barizem je še premočno ukoreninjen v človeštvu, da se jih moglo na mah odpraviti. Toda vojne, kakor bila zadnja splošna vojna, se lahko preprečijo, ako ima ljudstvo voljno in sposobnost, da jih prepreči. Kadar pridemo tako daleč, tedaj šele se prične resni konec kapitalizma in s tem konec barbarske civilizacije.

Mamon in osebnost.

Česar priroda ni sama dala osebi, tega ji gotovo socializem ne more vzeti. Ampak marsikaj, kar ji je kapitalistični družabni red vzel, ji socializem lahko povrne. Seveda je treba, da smo glede pomena individualizma na jasnem. One megalomanije "absolutnih" individualistov, ki jih uči prezirati maso, ljudstvo, altruizem, se je vsekakor treba otresti in priznati, da je individuum bitje, ki ne pomeni ne začetka ne konca, temveč samo majhno potezo v neskončno dolgi črti; porojeno in porajajoče bitje, ki je tudi v svojem času vezano z vidnimi in nevidnimi vezmi na vsi strani.

Človeška volja ni svobodna. To je danes za vse pametne ljudi nepreporno, ker je prav tako temeljito dokazano, kakor je dokazano, da so vse trditve o svobodni volji izraz tajnega hrepenenja ali pa prekanjena zofistika. Čim pa priznamo, da individualna volja ni svobodna, se zgrudi do neba segajoči steber, na katerem misli ošabna individualnost, da stoji in hipoma se zavemo, da smo atomi, ki se gibljemo po brezpopolnih zakonih, ki nas prav nič ne vprašajo, ali nam je všeč, da smo taki in taki, da se gibljemo takointako, da mislimo tako in tako, da živimo tako in tako ter da miramo tako in tako.

Prav za vse so enaki prirodni zakoni. Prav vsi smo priklenjeni ž njimi. Ali naj priznavamo, da je veličnost, če jetnik kriči, da je cesar?

Toda degradirati ne mislim človeka in tudi negati se mu nočem. Če je res, da je on in njegovo življenje rezultanta mnogih pogojev, je tudi resnična, da na neko množino teh pogojev lahko vpliva. To sicer ne rekonstruira njegove absolutne svobode, ki je lahko večja ali pa manjša. In na to veličnost se lahko zavemo vpliva. Naše vezi postanejo lahko prožnejše, kakor so; doba in prostor našega svobodnega gibanja se lahko poveča.

Vprašanje je pa to: Ali more biti več relativne svobode v kapitalistični ali v socialistični družbi?

Govorimo povsem vulgarno, pa se ozirom najprej po kapitalističnem svetu. Kako je tukaj, vemo precej natančno. Kdor ima glavnico, živi od obresti, to se pravi, od denarja, ki ga drugi ustvarjajo, v njegovi direktni ali pa indirektni službi. Navidezno je to prav velika svoboda. Denar mi daje možnost, gibati se po moji volji. — Če mi je všeč potovanje po Orientu, se peljem v Malo Azijo, v Indijo, na Kitajsko, na Japonsko. Če ljubim gore, si lahko izberem Alpe, Šumavo, Pireneje, Tatros. Ako mi ugajajo južna dekleta, si jih poiščem v Italiji ali v Egiptu. Če je Nietzsche moj ljubi

ljenee, si kupim "Zaratustro" in "Porod tragedije" zalatorezu. Čim več denarja, tem več svobode. . . .

Toda preden pogledamo drugo stran te zlate medalje, se ozrimo malo tja, kjer žive tudi individualnosti in navadno od prirode močnejše individualnosti. Moj sosed Tone je tako bitje. Umetniška natura. Velike oči ima, sanjave in bogve kaj vse vidi, česar jaz ne opazim nikdar. Deset barv razlikuje, kjer ne vidim nič drugega, kakor svetlobo ali pa temo. Tone razume vsako skrivnost črte. Neznaske dalje se odpijejo njegovemu pogledu. Povedati sicer ne zna nikdar prav, kar vidi. Jezik mu je težak, beseda nerodna. Toda če ima čopič in barve, govori ž njimi tajno, kakor sam Cicero ne bi mogel govoriti z besedo. Umetniška je njegova individualnost. Vsak kos platna se izpremeni pod njegovimi rokami v del čudežnega sveta, lasnega in vendar polnega bajnih skrivnosti.

To se pravi: Izpremenilo bi se platno, če bi ga imel, in če bi imel barve, in če bi imel časa. Toda Tone je revež. Banalna reč. Ampak banalnost ima veliko moč. Zaničuj jo, črna se ne zmeni za to. Ona je; moje ignoriranje je ne uniči. Tone želi verjame, da je tako. Seveda, nekdanji ni hotel verjeti. Še mislil ni na banalnost. Čutil je v sebi silo genija. Gledal in pil je krasoto, kamor je prišel, in sanjal je čudovite slike, ki jih bo ustvarjal. Pa jih ni nikoli ustvarjal in jih najbrž ne bo. V neki odvetniški pisarni dela, da se preživlja. Tudi zvečer kaj prepisuje in sestavlja, da ponoči truden še kaj postrani zasluži. Kajti živeti se mora in življenje je drago, zaslužek pa majhen.

Ne vem, kaj pravi njegova individualnost, ampak mislim si.

Ivan je drugačen fant. He — krepka individualnost! Stradal je tudi, kakor da bi se bil v tej stroki hotel izvežbati za umetnika. Hudo je bilo, a ni se hotel udati. Saj poznate te značaje moralčnih povesti? — Skratka, ni mu treba pisariti pri advokatu. On slika res, portrete dela, pa cerkvene podobe. Kdor pri njemu naroči, je zadovoljen. Zakaj vse izdela tako, kakor se je naročilo. Dobil je sčasoma sila fin duh. Kar z obraza bere ljudem, kaj bi radi. Včasih je bil drugačen. Jedel je zjutraj suh kruh, opoldne je pa šel v kavarno na "črno", da si je lahko kupil barv. Pa je slikal "za razstave". Tako kakor je sam hotel. Kakor mu je "duša velevala". Pa polagoma se je prepričal, da to ni nič. Dolgo je mislil, da so njegove slike lepe; ljudje, o katerih je sodil, da kaj razumejo in da imajo dober okus, so mu pritrjevali. Le oni, ki so imeli denarja, niso kupovali slik, ki so bile njemu všeč, ampak take, ki so ugažale njim. — Svojih slik ni mogel pojesti, hišni gospodar jih ni maral za stanarino, branjevec mu nič ni dal zanje. Polagoma se je "asimiliral" in danes — bo mi — je izvrsten psiholog. Zadnjič je naslikal petdesetletno obogatelo kramarico tako krasno, da se sama ne bi bila spoznala. Ampak bila je srečna. In Ivan je dobil prav čeden honorar. Sedaj slika svetega Sebastjana natančno tako, kakor se je pogodil z gospodom župnikom. In za par tednov je s tem preskrbljen z zaskrbljenkom.

O svoji individualnosti ne govori Ivan nikdar.

Morda pojde enkrat v Pariz. Včasih še misli, da bi bilo lepo. No — morda! . . .

Seveda, bojuje se individualnost lahko tudi v kapitalistični družbi. To je končno tudi nekaj. Sicer bojevitost morda ni edini kriterij individualnosti. Pa je tudi z bojem semtertja čudno.

Pravijo, da žive povsod ljudje, ki so nastopali z lastnimi idejami. Bleščale so se jim oči in topel je bil njih glas. Bili so revolucionarji in proroki — eni

znanstveni, drugi umetniški, tretji politični. Pa se jim je polagoma dokazalo, da se s trdo glavo ne prebije zid, za mehko se pa najde primeren prostorček. Renegatje so? Podle duše?. . . Marsikdo izmed njih je sam tako govoril, preden je renegiral svojo individualnost in se vpregel v ta ali oni voz kapitalizma.

Lepih pravljic je pač dovolj. Saj poznamo vse tiste blesteče fraze o talentu in o njegovih nujnih zmagah. "Vsak talent najde svojo pot". — Kajpada, neko pot že najde, le da drži največ teh cest v naši dražestni družbi navzdol, v filistrstvo, v sinekure, v propad in v pogin. Ostudno lažnjiva je fraza o talentu, ki se mora uveljaviti, "če je talent." Da, če je kupčijski talent, je že precej verjetno. Kdor zna goljufati, ne da bi se naravnost sprl s kazenskim zakonom, je velikan. Odeurški talent je v tej družbi najplodnejši. Ampak so na svetu individualnosti, ki prav na tem polju ne znajo konkurirati, pa so vendar individualnosti. Zanje je kapitalistični svet pekel. Kdor si je izmislil bajko o svobodnem razvoju individualnosti, o njeni moči in svetosti, je moral dobiti bogato nagrado od kapitalistov, kajti za majhen denar se le ne proda duša.

Končno pa je v tej čedni družbi še kapitalistova svoboda zelo povezana. Miljarder ima prijeten poklic, ampak tudi milijarderji so že izvedeli, da imajo špekulacije svoje muhe, katerim se pravi krize. In individualnost propadlega kapitalista je navadno zelo klaverna reč.

Kdor hoče, lahko analizira še dalje in dalje, po vseh slojih in poklicih, pri vseh narodih in po vseh deželah. Če analizira objektivno, mora gotovo spoznati, da ni individualnost nikjer tako prazna pena, kakor v kapitalistični družbi. Resnična individualnost se ne more sprijazniti s svetom, ki obožuje Mamona za najvišje bitje.

Zastopnika dveh Francij prideta v Zedinjene države.

V Zedinjene države pride v jeseni George Clemenceau, "tiger Francije", ki je odgovoren s svojim versailskim "mirom" za današnji kaotični položaj Evrope in za male in velike krize, ki prepregajo svet. Clemenceau bo predaval pred ameriško gospodo o potrebi edinstva med Ameriko in Francijo. Deloval bo za zvezo francoske in ameriške reakcije. Tiger je predstavnik nazadnjaške, reakcionarne, imperialistične Francije.

Kakor smo že poročali, poseti Zedinjene države na povabilo ameriškega delavstva tudi Jean Longuet, ki bo pripovedoval ameriškemu proletariatu o bojih francoskega delavstva za boljšo družbo, povedal bo, kako se socialistična stranka, kateri načeljuje, bori za boljše razumevanje v vrstah mednarodnega proletariata, povedal bo, kako se je boril skoro osamljen proti vojni in militarizmu takrat, ko so mnogi današnji vodilni komunisti v Franciji drli čez drn in strn z vlado francoske reakcije. Clemenceau in Longuet sta predstavnik dveh Francij. Clemenceau zastopa umirajočo Francijo, Francijo reakcije, starega imperializma in slavnih zmag francoskega orožja. Longuet predstavlja novo Francijo, Francijo bodočnosti, revolucionarno Francijo. In na strani te Francije so simpatije zavednega proletariata.

Socialist, ki ne agitira za svojo organizacijo in svoje liste, je mrtev član.

SEMINTJA.

Dva ognjenika. — Banket indijskih dijakov. — Boj za "svobodo" v znamenju vere. — Fordov štrajk. — Rev. Robb se je opravičil. — Pogled nekaj stoletij nazaj. — Justični umori.

Ognjenik Kilauen v Honolulu je pričel bruhati lavo. Okoliško prebivalstvo je zbegano in beži v varnejše kraje. Razun Kilauena bruha ogenj, razdejanje in smrt tudi ognjenik, ki sega od Balkana daleč v Malo Azijo do Indije. V ognjeniku Kilauen delujejo naravni elementi. Ne tako v balkanskem ognjeniku. In balkanski ognjenik je velik, ker se razteza sedaj skoro po vsem svetu. Ogenj, smrt, razdejanje bruhajo ljudje, ustvarjeni po božji podobi. V Smirni, v Anatoliji, na Grškem v Palestini, Egiptu in tako naprej je na tisoče mrtvecev, na tisoče požganih domov, na tisoče ljudi umira od glada. Vojna ki divja tam, bi pred letom 1914 vzbujala zanimanje svega sveta. V zadnjih osmih letih smo se v vojnah že toliko utrdili, da nas vojne, kakor je sedanja med Grčijo in Turčijo več ne zanimajo. V Swatovu na Kitajskem je divjal ciklon, ki je uničil življenje 50,000 ljudem in napravil nad sto milijonov dolarjev škode. Tudi to ne zanima ljudi izven mej prizadetega teritorija. Take nevihte niso na Kitajskem nič izrednega. V prejšnjih letih je prihitel prizadetemu prebivalstvu na pomoč zunanji svet. Danes je ciklonov in lakot preveč. To pot so si Kitajci organizirali pomožno akcijo sami, kar je tudi nekaj izrednega. Doslej so navadno čakali inozemskih pomožnih akcij.

Mesarju se ne smili živali, ko se enkrat privadi svojemu poslu. Zdravnika ne pretresejo kriki bolnikov, priganjač nima usmiljenja za utrujenimi, onemogli delavci. Oni se, kakor pravimo, v svojih poklicih utrdujejo. Izgleda, da je tudi človeštvo utrjeno; nekako brezbrizno gleda vojne morije, nepregledni ekonomski kaos, pogrezanja v mizerijo, lakoto v Rusiji, na Kitajskem in v mnogih drugih krajih. Veliko je gnilega v državi Danski. Kadar bo ljudstvo hotelo, bo gniloba odpravljena. Ne samo, kadar bo hotelo, ampak kadar jo bo ZNALO odpraviti, prenehajo bljuvati ognjeniki, katere operira civilizirano človeštvo, ki pa mu še veliko manjka do prave civilizacije.

Sto indijskih dijakov v Berlinu je na banketu proslavilo zmago, ki jo je izvojeval Mustafa Kemal paša nad Grki. Poslali so mu čestitke in sprejeli resolucijo, v kateri mu zagotavljajo pomoč vsega moha-medanskega sveta in pomoč tristo milijonov Indijcev "v borbi za izbrisanje prokletstva britskega imperiazma z zemeljske površine." Morda se je po banketu teh tristo dijakov vpraševalo, zakaj vlada peščica Angležev Indijce, katerih je tristo milijonov, daleč od Anglije. Če bi odločalo število, tedaj bi morala biti Anglija indijska kolonija.

Indijo tišči k tlom angleški imperiazem. To bi mu bilo nemogoče, če bi bilo med indijskim ljudstvom manj ignorance. Ignoranca Indijcev omogoča Veliki Britaniji vladati 300,000,000 ljudi v Indiji, kakor omo-

goča ignoranca med ameriškim delavstvom in farmarji vladati peščici kapitalistov Zedinjene države. Glavni sovražnik svobode in pravičnosti je ignoranca. Zato je boj proti nji izmed vseh najvažnejši.

V neki čikaški cerkvi je pozival ulsterski poslanec protestantske Irce, naj prihite z dolarji na pomoč svoji religiji v Ulsterju, ki jo ogrožajo katoliški Irci. Komaj je dobro pričel s pridigo, so pričeli v hramu božjem kričati katoliški Irci, ki so prišli namenoma cerkev delati kraval protestantskemu popu in ulsterskemu poslancu. Vrženi so bili na cesto, kjer so si kmalu pridobili še nekaj drugih katoliških Ircev, in v cerkev je pričela skozi okna deževati opeka. Pa žensk je bilo zadetih, toda ne nevarno. Ravno ko je poslanec završil stavek "Vsa zmešnjava na Irskem je plod religijskega boja", je priletela opeka, ki je potdila njegove besede.

Ford je zaprl svoje tovarne v Detroitu in druge v znak protesta proti visokim cenam premoga. Delavci so na cesti. Ford je tudi letos napravil milijone dobička, njegovo premoženje znaša dvesto, morda tristo milijonov dolarjev. On lahko protestira. Avtomobilov ima veliko v zalogi, ki jih bo prodal v dobi njegovga "štrajka" po višji ceni. Njegov dobiček torej z zaprtjem tovaren ne preneha. Delavci so odvisni od plač. Če ne delajo, ne zaslužijo. Henry Ford je z nekaj tisočaki začetnega kapitala zgradil podjetje, vredno več stotin milijonov dolarjev. Izrabil je ugoden trenutek, najel delavcev, več in več, in z večjim številom delavcev in odjemalcev so rasli njegovi milijoni — dolarjev seveda. Henry se ne razume popolnoma s finančno skupino na Wall Streetu, pa ji hoče včasih malo ponašati in ona njemu. Toda zaprtje njegovih tovaren ne bo škodovalo ameriškim trustjanom, ampak delavcem. Sistem, ki dopušča enemu posamezniku igrati se z več ko sto tisoč delavci je slab sistem. Odpravila ga bo socializacija naravnih bogastev, proizvodjalnih in razpečevalnih sredstev. Kedaj pride do socializacije, je ležeče na delavstvu.

"V očeh Boga in človeka izvršujem svojo dolžnost. Zadrngnil bi zanjko temu človeku, tudi če bi čutil v svojem srcu, da je nedolžen, nekriv dejanja, za katerega mora plačati kazen s smrtjo." Tako se je opravičeval duhovnik Winifred E. Robb, ki je ob enem šerif okraja Polk v Iowi. Obešen je bil Eugene Weeks radi umora, ki ga je izvršil pred 18. meseci. Ko ga je duhovnik privedel k vislicam, je Weeks še zmerom zatrdel svojo nedolžnost, in očital Rev. Robbu, da je morilec. Robb je imel solzne oči, kakor pripoveduje časnikarsko poročilo, toda je izvršil "svojo dolžnost" brez pomišljanja. Weeks je plačal svoj greh. Zakaj je dobil svoje zadoščenje. In Reverend Robb je prepričan, da je "v očeh Boga in človeka pravilno ravna", kajti zakon je zakon, pa četudi pošlje v smrt nedolžnega človeka.

To je bil prvi slučaj, da je duhovnik obesil človeka v tej deželi. Ko bi ne bil tudi šerif, izpolnjevalec zakona, bi ne igral vloge rablja. In dobri ameriški svet se zgraža. Kako more duhovnik obesiti človeka! Ko bi to ljudstvo poznalo zgodovino, bi vedelo, da je duhovščina svete rimske cerkve pomorila na tisoče in tisoče ljudi, veliko izmed teh na grmadah. Škofje in prelatje so obsojali in izvrševali eksekucije. In verni svet je klečal in se tresel v sveti grozi. Inkvizicij ni več in tako daleč smo napredovali. Muke, ki se

ih nekdanj trpeli preganjani ljudje v imenu vere in boljše pravice, so med današnjim ljudstvom pozabljene. Zgodovina jih ne bi nikoli pozabila.

V dvanajstem stoletju je pričela inkvizicija svoje argije. Ustanovil jo je "oče" Dominik, ki je bil pooblaščen od papeža Inocenca III. zasledovati in preganjati "heretike", kar pomeni krivoverce, čarovnike in čarovnice. Papež Gregor IX. jo je leta 1233 še bolj utrdil in inkvizicija se je razširila v Italiji, z nekaterimi omejitvami tudi v Franciji. V Angliji ni mogla dobiti torenin. V sredi trinajstega stoletja je pričela divjati v Španiji. Proti koncu 15. stoletja sta kralj Ferdinand in kraljica Izabela vzela inkvizicijo pod svojo protekcijo in morija v imenu vere je prišla v bujno cvetje. Ljudje, "copernice", nepokorni plemenitaši, verski mlačneži itd., ki so prišli v nemilost pri kraljevi dvojnici in kardinalu Pedro Gonzalesu de Mendozu, so plačali svoj davek edinozveličavni cerkvi s smrtjo. O umorih, ki jih ima na vesti rimska cerkev, so napisane posebne knjige in cela poglavja v drugih spisih. Danes se svet zgraža celo nad justičnim umorom v Iowi, ker je bil eksekutor duhovnik. To pomeni, da smo od 12. stoletja do danes napravili iz barbarizma v civilizacijo en majhen korak. Barbarizma pa se še nismo stresli.

Od kar je v newyorški državi uveden za obsojenca na smrt električni stol, je bilo vsega skupaj umorjenih z električnim tokom v imenu justice dvesto oseb. To ni odpravilo niti omejilo zločinskih dejanj v državi New York. Za odpravo zločincev so potrebna druga sredstva, ne vislice, električni stoli ali plinske cece. Justični umori so odsej starega barbarizma. In kakor se današnje človeštvo, kolikor ga misli, zgraža nad umori svete inkvizicije, tako se bo svet čez nekaj stoletij zgražal nad današnjimi "justičnimi" umori. Kajti kljub balkanizmu gremo vendar naprej.

***

Amsterdamska Internacionala proti fašistom.

Mednarodna zveza strokovnih unij (amsterdamska Internacionala) je poslala italijanski vladi protestno noto, ker ne nastopi kakor bi morala proti divjanju fašistov, ki rušijo delavske kooperative, unijska podjetja in delavske tiskarne ter morijo člane in uradnike delavskih unij. Brezbrižnost italijanske vlade napram takemu početju vzbuja vedno večje ogorečenje napram nji med mednarodnim delavstvom.

V noti nadalje izvaja, da govori amsterdamska centrala v imenu 25.000.000 nji pridruženih delavcev, ki najenergičnejše protestirajo proti divjanstvu fašistov, ki more unijske delavce in rušijo njihovo lastnino. Nota našteva nadelje, da je italijanska vlada podpisala mednarodni dogovor, s katerimi se zagotavlja delavstvu svoboda združevanja in aktivnosti na unijskem, gospodarskem in političnem polju.

Reakcionarni listi so proglasili noto za vmešavanje zunanega telesa v italijanske notranje zadeve in zahtevali od vlade, naj v tem smislu odgovori Amsterdamski Internacionali.

***

Delavstvo je poklicano, da preosnuje družbo na podlagi socializma. Da more to izvršiti, mora poznati socializem, torej ga mora študirati. Fantaziranje ni manje.

Mednarodni sestanek za socialistično vzgojo mladine.

Meseca avgusta je zborovala v Klekheimu pri Salzburgu mednarodna konferenca za socialistično vzgojo mladine, ki jo je sklicalo avstrijsko socialistično društvo "Kinderfreund". Zastopane so bile socialistične stranke iz Nemčije, Anglije, Nizozemske, Italije, Švicarske, Čehoslovaške in iz drugih dežel. Prišli so zastopniki 11 narodov in 13 zvez, ki štejejo nad četrto milijona članov. Zbor je bil veličastna manifestacija, pri kateri je sodelovalo na tisoče sodrugov in sodruginj.

Na sejah zbora je poročal O. F. Kanitz o socialistični vzgoji proletarskega otroka, ter je predlagal temeljna načela, ki jih je zbor soglasno sprejel v sledeči obliki:

Delavski razred nima samo negativne naloge premagati kapitalistični družabni razred, njegova pozitivna naloga je, pripravljati novo, socialistično družbo. To se pa bo zgodilo šele tedaj, ko bo delavski razred tudi po svojem naziranju premagal kapitalistično družbo, ko bo njegova razredna zavednost revolucionarno preosnovala družbo in ko bo delavski razred upravljal to družbo v socialističnem smislu.

Organizacijske oblike sedanjega razrednega boja niso zmožne vzgajati takih proletarcev; s temi oblikami se da vprašanje vzgoje samo enostransko in nepopolno rešiti. To sta jasno dokazala svetovna vojna in potek delavskega gibanja po vojni.

Zato je potrebno, da se doda sedanjim organizacijskim oblikam razrednega boja: političnim, strokovnim zadržanim in mladinskim organizacijam še vzgojevalna organizacija. Ta organizacija naj ima tesne zveze z drugimi proletarskimi organizacijami, vendar pa naj deluje samostojno, dokler ne bodo prevzele socialistično vzgojo socialistične stranke same. Naloga te organizacije naj bi bila:

1. Ustanoviti samostojne vzgojevalne organizacije v katerih se bodo socialistični vzgojitelji (učitelji, starši in druge osebe) pečali s proletarsko dečo, ki bo v tej razredni enoti dozorela telesno in duševno za razredni boj.

Vzgojitelji in vzgojiteljice se naj bavijo z otroki v času, ko so šole prosti. Uprizarjajo naj izlete, igre, nedeljske šole ustanavljajo knjižnice, zavetišča, počitniške domove (boj proti jetiki in alkoholu), otroške vrtnice itd. Te vzgojevalne organizacije naj bi tudi branile koristi onih proletarskih otrok, ki stojijo izven teh organizacij; posebno jih naj čuvajo pri zakonitih korporacijah, kakor pri šolskih upravah, mladinskih uradih in mladinskih sodiščih.

Vzgojevalne organizacije naj izdajajo časopise za dečo in za starše in naj pozivljajo proletarce, da sami prevzamejo vzgojo svojih otrok, ne pa, da jih vzgajajo njihovi nasprotniki.

Vzgojevalna organizacija proletariata zahteva, da jo moralično in gmotno podpirajo politične stranke, strokovne zveze in zadruge. Kajti močna in uspešna vzgojevalna organizacija proletariata pospešuje revolucioniranje proletarskega otroka in s tem tudi dosego kopčnega cilja, ki ga zasleduje socialistično delavsko gibanje.

2. Ustvariti mora socialistično kulturno javnost, ki bo odtegovala proletariatu kvarnemu vplivu meščanske družbe v rodbini, šoli in javnosti. Delovati mora za zadostno oskrbo in zaščito dece, posebno pa se mo-

ra boriti proti izkoriščanju otrok in proti grdemu ravnanju z otroki.

3. Razširjati mora obstoječe, javne vzgojevalne in poučne ustanove, zakonodajo in upravo tako, da se bo zmanjšal vpliv protiproletarskih ustanov — imperializem, klerikalizem, kapitalizem — na oni minimum, ki se v kapitalistični družbi sploh da doseči. Potem mora biti podučevanje nazorno: navajati mora k vzročnemu mišljenju in se posluževati dejstev družabnega življenja. Socialno čutenje in odločno ravnanje se mora stopnjevati na maksimum.

V debati je povdarjal Oprecht (Zuenich), da se morajo takega sodelovanja udeleževati vse stranke, ki stoje na stališču razrednega boja. Loewenstein (Berlin) je poročal o ustanovljenem sodelovanju prijateljev otrok.

Pretresljiva so bila poročila angleške sodružice Gostik, ki je slikala bedo otrok v Bristolu. Ravno takšna so bila poročila italijanskih delegatov, ki so razlagali, kako ovira strahovlada fašistov delovanje proletarskih strank, ki so mnogo dobrega storili na polju mladinske zaščite in vzgoje.

Nato je poročal sodrug Afritsch, ustanovitelj društva "Kinderfreund" v Avstriji.

Naslednji dan je poročal dr. Kurt Loewenstein o ustanovitvi

Mednarodnega sodelovanja socialističnih vzgojevalnih organizacij.

Konferenca je soglasno odobravalala sledeče njegove razprave:

Vsa vzgoja je v svojem bistvu vzgoja v družbi, iz družbe in za družbo. Družba ima svoj izvor v posebnosti domačih razmer (prirodnih, zgodovinskih in jezikovnih), ter v gospodarskih in kulturnih razmerah.

V sedanjem družabnem redu določajo vzgojo koristi vladajočih razredov. Sedaj vladajoči razred — kapitalistični — se nahaja v katastrofalnem stanju: radi tega se gospodarski red, ki ga je ustvaril kapitalizem spreminja v nered. Sedanje kulturne vrednote so po kakovosti premajhne, po kakovosti pa nezadostne. Vladajoči razred uničuje ali pa jih obrača sebi v prid.

Proletariat namerava izvršiti svoje zgodovinsko poslanstvo, t. j. pretvarjati kapitalistično produkcijo v socialistično. Da, pa to doseže, se mora najprej politično in gospodarsko osvojiti. Vzgoja prihodnje generacije zahteva vzgojevalno obrambo proti sedanjemu režimu materialnega in idejnega izkoriščanja, vladajočega razreda: razen tega pa še osamosvojitve delavskega razreda. Pri tej dvostranski nalogi so lahko nekatere osebe kot voditelji zelo važni, toda živo in uspešno vzgojo naraščaja mora proletariat sam vršiti.

Za vzgojo proletarskega otroka od svojih razrednih vrstnikov bodo vedno izhodišča: lokalne razmere, stanje proletarskega razreda v družbi, njegova politična in gospodarska moč. Po stanju teh činiteljev bo odvisna vzgoja od rodbine, rodbinskih zvez, društev, ki se ukvarjajo z vzgojo, od javnih in državnih ustanov.

Kljub vsem tem različnim izhodiščem se bodo pokazale čez ozko mejo individualnih izhodišč skupne smernice proletarskih interesov. V tem smislu je vprašanje vzgoje vprašanje razreda. To vprašanje se tiče proletariata v njegovi celotnosti — narodno pa tudi mednarodno.

Proletariat bo imel nalogo zgraditi skupne smernice in vso vzgojo dovesti iz različnosti izhodišč v skupne smernice.

Ker se je proletariat raznih držav začel baviti z razrednimi vprašanji vzgoje, je potrebno, da se v to

svrhu mednarodno združi. To mednarodno sodelovanje bo moralo zbirati vse rešitve in praktične poskuse ter izdajati mednarodno glasilo.

Razen tega se morajo vršiti periodični sestanki delegatov: ti sestanki bodo pospeševali izmenjavo misli teh vodilnih oseb.

Končno bo moralo sodelovanje postati centrirano znanstvenega vzgojevalnega dela za proletariat.

Posameznosti organizacije te naloge so potrebne radi materialnih sredstev in osebnih moči, ki so za nalogo na razpolago. Za začetek se predlaga, naj se urad mednarodnega glasila na Dunaju, in sicer pri društvu "Kinderfreund". Urad se naj po možnosti popolnuje.

Tako se je ustanovilo začasno mednarodno sodelovanje socialističnih vzgojevalnih organizacij. V urad na Dunaju so bili izvoljeni sodrugji: Winter, Käenitz in Jalkotzy, razen tega še nemški, švicarski in češkoslovaški delegat. V glavni odbor je še poslala Neričija tri zastopnike, Švicarska, Češkoslovaška, Nizozemska in Anglija po enega, Italija pa dva. Razen tega so se sklenili, da se sodelovanje začasno financira.

Oprecht je predlagal mednarodni sestanek otrok in ustanovitev mednarodnega otroškega doma v Avstriji. Schneckenburger (Stuttgart) je zahteval čvopis za deco in za starše in vprašal, če bi ne bilo mogoče izpopolnjevati glasila avstrijskega društva "Kinderfreund".

Opoldne so zapeli pešem prijateljev mladine in "internacionalo", s čimer je bilo zborovanje končano. Navdušeni in polni novega veselja do dela so se udeleženci zborovanja razšli.

***

Unije tiskarjev odklonile industrialni unionizem.

Prešlo leto je sprejela International Typographical Union na svoji konvenciji v Quebecu načrt za zdinjenje vseh ameriških tiskarskih in knjigoveznških unij v eno z industrialno formo organizacije. Imenovana unija ima napredno upravo, ki se zaveda škodljivosti za delavstvo ene stroke, če je organizirano v samostojne unije po poklicih. Proti temu načrtu so se izrekle International Photo Engravers' Union, Stereotypers' Union in International Union of Printing Pressmen. Za načrt se je izrekla samo unija knjigovezov. Unije, ki so načrt za združenje odklonile, priporočajo "tesnejšo kooperacijo" med posameznimi tiskarskimi unijami, toda vsaka naj si ohrani svojo popolno samostojnost.

Reddick, predsednik unije knjigovezov, je po objavi odgovorov raznih tiskarskih unij dejal, da četudi so sedaj industrialno formo odklonile, jo bodo prej ali slej morale sprejeti, ne zato, ker jo bodo hotele, ampak ker bodo v to prisiljene, ako bodo hotele ohraniti organizacijo tiskarskega delavstva. Kakor vsako drugo delavstvo, se bo moralo tudi tiskarsko delavstvo organizirati po industrijah, v katerih delajo, in opustiti organizacije, ki so zgrajene po strokah. Delavstvo tiskarske industrije potrebuje samo eno unijo, ki ne more biti drugačna, kakor industrialna. Sedanji način unij ovira delavstvu njegove boje za izboljšanja položaja, in ne samo to, ampak boji zahtevajo veliko višrtev in napor, ker jih vrši navadno vsaka stroke zase. Tudi je nesmiselno vzdrževati kopico odborov, ki požro velike vsote denarja. Mesto, da imajo tiskarske unije pol duzata predsednikov z visokimi plačami, bi zadostoval eden in isto velja za tajnike in druge odbornike.

Pregled delavskega gibanja doma in na tujem.

Socialistične aktivnosti.

Socialistična stranka v Pennsylvaniji prireja v raznih krajih države shode, ki so večinoma zelo dobro obiskani. V zapadnem delu države je bil na govorniški turneji Ross D. Brown, ki je imel število shodov v Allegheny County. Nastopil je med drugim v mestih Kanangahela City, Daisytown, Coolspring, Uniontown, Fayette City, Herminie, Jeanette, Pittsburgh, New Kensington itd. V vzhodnem delu Pennsylvanije obdržuje shode Charles Sehl, socialistični kandidat za senatorja.

— V Utici, N. Y., je župan zabranil socialističnim govornikom nastopati na pouličnih shodih. Aretirati je dal sodruga C. H. Taylorja, ko je obdržaval govor na javnem trgu. Lokalna socialistična organizacija je podvzela korake, da izvojuje svobodo govora in župan se jim je podal. Poulični shodi so sedaj dovoljeni.

— Najaktivnejša je socialistična organizacija v New Yorku, kjer upa doseči znatne uspehe pri jesenskih volitvah. Kampanja je dobro organizirana. Za kandidatno listo so se zedinile socialistična stranka (lokalna organizacija), farmerska-delavska stranka in radikalne unije, ki vodijo skupno agitacijo. V tej zvezi prevladujejo elementi socialistične stranke.

— Adolph Germer, bivši gl. tajnik socialistične stranke, obdržava govore po Californiji, kjer se je socialistična stranka zelo poživila. Germer ostane v Californiji do konca kampanje.

Socialistični kandidati v Milwaukee County.

Lista socialističnih kandidatov za Milwaukee County je sledeča:

- Za kongresnika, 4. distrikt, Edmund T. Melms; 5. distrikt, Victor L. Berger.
- Za distriktnega pravdnika, Edwin W. Knappe.
- Za šerifa, William Coleman.
- Za sodnijskega klerka, Max E. Binner.
- Za koronerja, dr. Samuel N. Franklin.
- Za registratorja vknjižb (Register ob deeds), Charles Nicolaus.
- Za okrajnega blagajnika, Casimir Kowalski.

Kandidati v legislaturo (assembly): Prvi distrikt, Martin Binn, 804 North Water St.; 2., James Johnson, 175 16th St.; 3., Frank J. Weber, 1223 Locust St.; 4., Thomas Duran, 1269 Humboldt Blvd.; 5., Herman G. Tadker, 568 3/4 Grove St.; 6., Eugene Cooney, 424 Lliyd St.; 7., Alex Ruffing, 1421 Wright St.; 8., John Polakowski, 590 Grant St.; 9., Julius Kiesner, 592 19th St.; 10., William Jordan, 361 21st Ave.; 11., Ole Olsen, 815 Forest Home Ave.; 12., Jihn C. Ritte, 244 Melstrecke Ave.; 13., Richard Elsner, 140 North Ave.; 14., George Gauer, 255 Burrell t.; 16., Herman Kluckow, 67 34th Str.; 16., Otto C. Peterson, R. 4, West Allis, Wis.; 17., Elmer Krahn, R. 1, Sta. D. Box 10; 18., William J. Prange, R. 1, North Milwaukee; 19., Frank Oakley, 4908 Lincoln Ave., West Allis.; 20., Albert F. Waller, 1191 23rd Str.

State senatorial districts — tretji, Walter Polakowski, 918 6th Ave.; 5., Paul Schmidt, 612 26th St.; 7., William F. Quick, 140 Iron St.; 9., C. V. Baxter, 116 10th St.

Za delavsko časopisje.

Kentuckijska delavska federacija je na svoji konvenciji predlagala, naj bi plačeval vsak član Ameriške delavske federacije 50 centov mesečno za ustanovitev velikega delavskega dnevnika, ki bi seznanjal ameriško javnost z delavskimi zahtevami in ob enem pri- našal resnične vesti.

Če bo A. D. F. na svoji bodoči konvenciji vpo- števala ta nasvet, je dvomljivo. Tudi bi ne bilo prav lahko razširiti tak dnevnik po vsi deželi. Kar bi morale skrbeti delavske unije, je ustanovitev dnevnikov po vseh ameriških industrialnih mestih. To je izved- ljivo, toda le, če delavstvo spozna vrednost svojega ča- sopisja. Resolucija gori imenovane delavske zveze do- kazuje, da prihaja med unijske vrste počasi vendar spoznanje, da potrebuje ameriško delavstvo močno časopisje. Sedaj izhajajo delavski dnevniki, pisani v angleščini, samo v New Yorku, Wisconsinu, Washing- tonu, Oklahomi in Minnesoti. Torej vsega skupaj pet dnevnikov.

Na vsaki konvenciji strokovne organiziranega delavstva bi se moralo voditi propagando za delavski tisk. Le z vztrajnim dopovedovanjem delavstvu o po- trebi svojega tiska se bo pridobivalo delavske množice za strogo delavsko časopisje.

Zadružno gibanje.

Dne 1. julija je unija Amalgamated Clothing Work- ers ustanovila v Chicagi državno banko, o kateri poro- čajo, da zelo dobro uspeva. To je prva banka, ki jo je ustanovila omenjena unija. Drugo njeno kooperativno podjetje so krojaške tovarne v Rusiji, ki so v početku organiziranja. Kooperativno banko ima v Clevelandu tudi unija Brotherhood of Locomotive Engineers. Nje- na banka obeta postati eden izmed največjih denarnih zavodov v Clevelandu. Zadnje imenovana unija je ku- pila tudi premogovnike, ki jih operira v kooperativ- nem smislu. Kakor poročajo, bo zgradila za premo- garje udobna stanovanja in jim dala vse mogoče po- goje za izboljšanje njihovega življenjskega stanja.

Prva delavska kooperativna banka je bila organizi- rana v Milwaukee. Tej je sledilo v istem mestu konsum- no društvo, ki ima tri prodajalne, ki so imele v zad- njem letu za \$156,000 prometa. Milwauško konsumno društvo ima 1,300 članov. Razun teh se nahaja v Mil- waukee kooperativno podjetje za izdelovanje smodk in kooperativne krojaške delavnice.

V Zedinjenih državah je okoli 3,000 konsumnih dru- štev s približno pol milijona člani. Razun teh eksisti- rajo razna druga zadružna podjetja, izmed katerih jih par gori omenjamo. Zadružno gibanje v Ameriki se ima boriti z vse večjimi težavami kakor v Evropi. Pred vsem je tu organizirana kapitalistična aktivnost, ki skuša že v kali zatreti vsak poskus delavstva, ki se ho- če potom kooperativnih zadrug rešiti kapitalističnih pijavk. Razni šarlatani so prihajali med delavstvo in ustanavljali "kooperative", ne da pomagajo delavcem ampak sebi. Drugi so pod krinko kooperative gradili svoj business. Amerika je v trgovini dežela trikov ka- kor morda nobena druga na svetu. Ampak tudi ame- riško delavstvo je moralo prej ali slej misliti na za- družna podjetja, in ker je bilo na tem polju skoro brez izkušenj, je moralo plačati svoj davek za neznanje na gospodarskem polju. Toda začetki so storjeni. Na za- družnem polju se ima delavstvo učiti upravljati gospo- darska podjetja, kajti ravno te skušnje zelo potrebuje. Socializem je vedno polagal največjo važnost na spo-

sobnost delavcev upravljati gospodarske enote. V današnji Rusiji imajo velike težave ravno zato, ker je tako malo delavcev sposobnih voditi gospodarske ustanove, tistim, ki so sposobni, pa vlada ne more zaupati vsled njihovih kapitalističnih teženj.

Izmed tujerodnih skupin v Ameriki imajo Finci najboljša zadruga podjetja. Slovenci imamo nekaj konsumnih društev in menda par farmerskih zadrug.

O zboru jugoslovanskih eselpistov.

V prvih dnevih septembra to leto je imela v Pittsburghu Jugoslovanska Socialistička Radnička Federacija, pridružena k S. L. P., svojo enajsto konvencijo. Navzočih je bilo 21 delegatov, trije bratski delegatje, tajnik federacije, urednik njenega glasila in en član strankine eksekutive. Na prošlih zborih eselpistov so hrvatski komunisti širili med delegate posebne letake, da z "vrtnjem od znotraj" zrušijo jugoslovansko federacijo S. L. P. Letos so komunisti zbor bojkotirali, prvič, ker so se sami odvrnili od svoje stare taktike skrajnega revolucionarstva, drugič, ker imajo v Pittsburghu obilico posla za reakcionarnimi elementi v Narodni Hrvatski Zajednici, tretjič, ker jim gineva ogenj revolucionarnega navdušenja in vera v svojo nezmotljivost. Pa tudi na konvenciji ni bilo tistega življenja, kakor zadnjih par let. Nič več ni bilo obširnih debat z ozirom na taktiko, za pridruženje k moskavski Internacionali itd. Vse je šlo gladko to pot.

Zbor je med drugim sklenil vpsoliti stalnega potovalnega agitatorja; da se naj glasilo federacije urejuje v popularnejšem tonu; da se nadaljuje z izdajanjem Koledarja; da se tudi v nadalje izdaja brošure. Sprejel je tudi več resolucij, tičočih se raznih mednarodnih zadev, delavskih bojev itd.

Eselpistična federacija ima 519 članov, izmed katerih jih pripada 485 lokalnim organizacijam (ogrankom), katerih je 23, članov *at large* pa je 34. Zadnje leto je imela 664 članov v 27 ogrankah. Federacija je torej nazadovala, kar pripisujejo njeni činitelji brezposelnosti in stankam. Federacija je imela tudi dva slovenska ogranka, namreč v West Frankfortu, Ill., in v Imperialu, Pa. Oba sta razpadla.

Jugoslovanski eselpisti imajo svoje ogranke v sledečih mestih: Los Angeles, Calif., 8 članov; Chicago, 12; Christopher, 16; Peoria, 36; Zeigler, 14; Detroit, 68; Hamtramck, Mich., 18; St. Louis, Mo., 8; Hoboken, 16; Newark, N. J., 11; Lackawanna, 15; New York, 15; Akron, 67; Barberton, 12; Cincinnati, 14; Cleveland, 29; Dayton, 20; Youngstown, 21; Monaca, 14; Philadelphia, 8; Pittsburgh, 16; Slovan, 11; Milwaukee, 36. Vzeto v pošte veliko število hrvatskih in srbskih kolonij, ima federacija zelo malo lokalnih postojank. Nič boljše ne stoje klubi Workers-party, katere ustanavljajo bivši hrvatski komunisti. Oboji so zbegali hrvatsko in srbsko delavstvo, ki se v takem položaju ne more odločiti za nobeno organizacijo. Ker ponehava njihova aktivnost na dosedanjih poljih, posebno kar se Hrvatov tiče, so postali živahnejši v podpornih organizacijah, posebno v NHZ in v HZI. Do svetovne vojne so slovenskim sodrugom zamerili njihove aktivnosti v podpornih organizacijah, sedaj, po dolgih letih, so jih pričeli pa posnemati.

Eselpistična federacija je imela v teku leta na potu tri, včasih tudi štiri agitatorje. Treba priznati, da je njihova mala skupina požrtvovalna, ker smatra nauke, ki jih zastopa SLP., kakor razne religije svoje "resnice". Ravno njihovemu dogmatičnemu stališču imajo

pripisati, da ne dobe med masami delavstva prav nič kakega odziva.

"Radnička Borba", glasilo federacije, ima sedaj na podlagi poročila, podanega zboru, 2709 naročnikov. Od zadnjega zbora so padli tudi na številu naročnikov, kar istotako pripisujejo krizi in deloma boju, ki ga vrše proti njim protivne struje, predvsem hrvatski komunisti, ali kakor jih eselpisti nazivljajo, "psevdo-komunisti". Federacija je pričela v začetku leta 1932 izdajati tudi slovenski mesečnik v veri, da bo z njim okrepila vrste svoje članstva s tem, da pridobi na mesoče slovenskih delavcev. Vpsolila je slovenskega agitatorja, ki je potoval po deželi skoro celo leto; k njemu so agitirali za ta list vsi srbski in hrvatski člani federacije, seveda le tisti, ki agitirajo; vsi člani niso nikjer tudi vsi agitatorji. Kljub vsej tej agitaciji so eselpisti dobili listu okoli 900 naročnikov, katerih število je sedaj padlo na okoli 500. V poročilu zboru omenja federacijski odbor, da ako se hitro ne vpsolijo slovenskega agitatorja, bo list izgubil še teh par stotih naročnikov, ker ljudje nočejo obnoviti naročnine, kadar jim poteče.

Eselpisti so mislili igrati vlogo Mojzesa in prepeljati slovensko delavstvo čez "rdeče morje" njihove utopije v obljubljeno deželo. Potrošili so v ta namen precej stotakov in energije, v čemur so uspeli, da so organizirali dva slovenska kluba, ki sta kmalo rasla. Dobili so do 900 ljudi, ki so dali za njihov slovenski list po 50c in po dolarju, največ iz radovednosti, in sedaj bo list kmalu brez naročnikov. Ista usoda bo doletela tiste hrvatske "vodje", ki so se tudi namenili rešiti slovenski proletarijat in ga pripeljati v njihovo "obljubljeno deželo." V Milwaukee so to že spoznali. Niti tam, kjer so mislili zgraditi svoje središče, ne morejo dobiti niti toliko slovenskih članov, da bi se mogel izmed njih formirati aktiven odbor. Če pač najboljši priti nazaj v socialistične vrste in delati v JSZ in v socialistični stranki za socializem.

Jugoslovanski eselpisti so izdajali poleg slovenskega lista tudi list v češkem jeziku. Ker ni bilo nobenega odziva, so prenehali z njim. Nadalje izdajajo nekrajinski list, ki še izhaja. Kakor že večkrat omenjeno, je eselpistična stranka pravzaprav stranka skupine, združene v Jugoslovanski socialistični radniški federaciji. Med ameriškimi delavci nima nikake zaslombe, da bi bilo vredno računati nanjo.

Njihova taktika glede industrialnega unionizma je zgrešena popolnoma, ker vzdržujejo separatno industrialno unijo, ki je samo nezmaten prašek v ameriškem unijskem gibanju. In ta prašek je zmerom enak. To ni način za uspešno propagando med ameriškimi unijskim delavstvom za industrialni unionizem.

Tudi eselpisti imajo s svojimi par glasili velike gnotne težave in primanjkljaje pokrivajo s prispevki v podporo, kakor vse druge delavske publikacije. Če bi se eselpisti rešili enkrat svoje Utopije, bi bila z njimi morda mogoče resna beseda in bi se jih pridobila za pravo konstruktivno delo v delavskem gibanju. Ampak če zavržejo Utopijo, prenehajo biti eselpisti in tega nočejo. Zato bodo najbrž životarili sami zase, kakor so vsa leta doslej, dokler jih ne izbriše čas iz površja, kakor je že toliko utopističnih struj.

Ako si razredno zaveden delavec, moraš biti aktiven član socialistične organizacije. Pridobivati ji moraš tvoje še več ali manj nezavedne tovariše, jih navajati, da se naročajo na delavske publikacije in jim pomagati pri čitanju, da bodo razumeli kar čitajo. To je tvoja naloga.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Apel naše sodruginje ženstvu.

STAR CITY, W. VA. — Nahajamo se v volilnem času. V jeseni bodo ameriški volilci odločali, kdo jih bo v bodočem terminu zastopal v washingtonskih kampanjah, v legislaturah posameznih držav, v okrajih in občinah.

Važnost jesenskih volitev ni treba posebej naglašati. Vsakdo, ki je imel oči odprte, je videl, kako so se obračali po ljudstvu izvoljeni uradniki v premogarski in železničarski stavki. Kjer so oblasti v kapitalističnih rokah, tam se je nastopalo proti delavstvu z vso brutalnostjo. In kako dobro je delo bojujočemu se delavstvu, ako se je našel kje kak župan, kak drug javni uradnik, ki se je postavil na stran potlačenih in izkoriščanih delavskih množic.

Res je, da nimajo vsi delavci volilne pravice; res je, da jih veliko, ki jo imajo, ne morejo izvajati radi preseljevanja ali kakega drugega vzroka. Toda če odložimo vse te, imajo delavci še vedno dobre dve tretjini glasov, katere lahko oddajo, bodisi za delavske kandidate ali pa za kapitalistične. In doslej so jih odložili v ogromni večini za kandidate kapitalističnih strank. Na industrialnem bojišču se bore potom unij proti izkoriščanju, na političnem bojišču skebajo v korist kapitalističnih interesov.

Te vrstice pišem slovenskim volilkam. Pozivam vas, naj glasujejo za socialistične kandidate. Socialistična stranka v West Virginiji ima kandidate v vse važnejše urade in ima jih skoro v vseh okrajih (counties). V tej državi vlada kapitalistični carizem. Delavstvu je prizadejal že veliko gorja. Ampak samo kriticiziranje ne bo spremenilo situacije. Sodrugi in sodruginje, in vsi tisti, ki simpatizirate s socialisti, na to, kajti sedaj je čas.

Žalostno dejstvo je, da se ženske tako malo brigajo za proletarske boje. Izgovarjajo se, "da bodo že drugi opravili kakor treba", ali pa sploh nič ne mislijo o borbi, ki divja izven domačih sten. Dokler bodo ljudje dopuščali drugim misliti zanje, bo na svetu merom slabo, ker bodo uživali sadove našega dela drugi, ne mi.

Tovaršice, sosesstre, pojdemo na plano, ne posamezno, par tu in tam kakor dosedaj, ampak skupno, kajti naša vrednost je tolikšna kakor moških in izkoriščanje nas tepe ravno tako kakor moške. Zavedni proletariat nam je pomagal priboriti precej politične enakopravnosti. Volilno pravico imamo po vseh državah, v enih za vse urade. Poslužujmo se jo — ne s tlen, da glasujemo za marionete naših krvososov, ampak za naše borce v razrednem boju.

Žene bi morale pristopati tudi v organizacijo. V kolonijah, kjer so naši socialistični klubi, bi morale pristopati k njim. Kapitalizem nas je pogнал v borbo za obstanek. Socializem nas vabi v svoje bojovne organizacije. Pridružimo se jim!

V Pursglove (W. Va.) je slovenski socialistični klub, toda kolikor je meni znano, ne spada k njemu imenovani naselbini nobena ženska. Zakaj ne? Sodrugi, ali se vam ne zdi potrebno pridobiti vaših žen, da bi pristopile v klub? Navajajte jih, da bodo čitale

Proletarca in jim pomagajte, da ga bodo razumele. Poglejte, koliko store ženske med drugimi narodi za proletarsko stvar. Povsod so aktivne, v najvažnejših odborih so zastopane, na shodih nastopajo itd. Ali ne bi mogli tudi slovensko ameriško ženstvo napraviti malo več za socializem? Človek čita z veseljem poročila, koliko je ta in ta sodruginja pridobila naročnikov Proletarcu in kako so tu in tam ženske aktivne v socialističnih klubih. Toda zakaj ne bi bilo več agitatoric, več aktivnih sodruginj? Ene res ne morejo. Toda jih je veliko, ki bi lahko in tudi sposobnost imajo. Te bi morale delati za delavsko stvar.

Sodrugi, na vas je ležeče, da pridobite ženstvo za socializem. Poglejte nasprotno stran. Kako premeteno deluje cerkev, da omreži ženstvo in ga drži v krempljih. Kako so župniki aktivni pri ženskih katoliških društvih, katere vodijo oni — ne v interesu delavskega ženstva, ampak v interesu klerikalizma in s tem v interesu kapitalizma.

Kako zelo so aktivne kapitalistične stranke pri lovu za ženskimi glasovi, je znano. In v večih krajih se je dogodilo, da je bila za socialističnega kandidata oddanih večina moških glasov, večina ženskih pa je odločila zmago v prid kandidata privatnih interesov. Na shode jih vabijo, s sladšicami, predstavami in cirkušnimi priredbami jih vabijo v svoj krog, kjer jim zastrupljajo možgane s svojo propagando. Verske organizacije, ki so poslušne dekletu kapitalizma, vabijo v svoj krog ženske veliko bolj kakor moške. One se zavedajo, kaj pomeni zanje ženstvo. Tudi socialistična stranka se zaveda, zato je vedno imela veliko število sodruginj, ki so agitirale po deželi in tudi danes jih ima. Ali one ne morejo opraviti vsega dela. Lokalni sodrugi ga lahko, kajti oni so v dotiki z ljudmi v enem in istem kraju vsak dan.

Izgovore čujem, da ženske nimajo časa hoditi na seje in biti aktivne. Verjamem, da jih je malo, ki bi imele čas delati za socializem. Poznam pa ženske, in to zelo veliko število, ki imajo čas hoditi vsako nedeljo k maši in pridigam, ki so lahko po cel teden v cerkvi za slučaj "svetega" misijona, ki delajo noč in dan cerkvene bazarje in podobne stvari. Na drugi strani vidite po mestih, kako se ženske v mnogobrojnem številu udeležujejo shodov in sestankov, ki jih prireja republikanska in demokratska stranka ter druge lokalne kapitalistične frakcije. Ženske, ki so aktivne v verskih in kapitalističnih organizacijah, niso vse miljonarke. Ogromna večina njih so proletarske žene, ki se puste voditi bogatim damam in denarnim gentlemanom, katerih namen je držati ženstvo v temi, da ga morejo tako izigravati v prid izkoriščevalnemu razredu.

Prostor za delavsko ženo je v socialistični organizaciji. Vnjej naj se vzgajajo za boljši družabni red, da se tako tudi same vsposobijo vzgajati svoje otroke za socialistične ideale. Me smo prve učiteljice bodoče generacije. Kakršne homo same, takaj bo mladina, ki jo vzgajamo.

Članica J. S. Z.

Komur je ležeče na napredku socializma med Slovenci, bo vsak dan mislil na to, da pridobi Proletarcu kakšnega novega naročnika.

Obvestilo bivšim članom soc. kluba v Skidmore, Kans.

SKIDMORE, KANS. — Pozivljam člane bivšega socialističnega kluba št. 81 v Skidmore, Kans., da se v najkrajšem času prigrasijo, kdor misli še ostati član in delati na reorganiziranju kluba. Rok za prigrasovanje je do 30. septembra t. l. Ako se tisti, ki so enkrat bili člani tega kluba, ne prigrasijo do prej omenjenega dne, bom poslal vsoto, kolikor se jo nahaja v blagajni sedaj neaktivnega kluba, glavenemu uradu Jugoslovanske Socialistične Zveze. Toliko v obvestilo, da ne bo pozneje nepotrebne prerenkanja in kritike.

Klub, ki hoče biti socialistični klub, rabi aktivne člane, posebno sedaj v volilnih bojih. Imeti klub samo radi lepšega nima pomena; potrebni so le aktivni klubi, katerih člani so pri volji prinašati žrtve in delati za stvar. Delo in zopet delo je moto živih socialističnih organizacij. Okraski so brez smisla v razrednem boju.

Torej ako se ne prigrasite do 30. septembra, bo klub popolnoma razpuščen. Toliko na znanje bivšim članom klub št. 81 v Skidmore.

FRANK ČEMAŽAR, tajnik.

Nekoliko odgovora uredniku "D. S."

MILWAUKEE, WIS. — V izdaji "D. S." z dne 8. septembra je uredništvo odgovorilo na dopis, ki je bil priobčen v "Prosveti" dne 2. septembra t. l. Dopisnik v "Prosveti" je nekoliko opisal naše milvaške razmere in F. Novak, urednik "D. S.", je takoj uvidel potrebo odgovoriti avtorju dotičnega dopisa in ga malo "okrtačiti", češ, kako si upa kaj napisati o Workers party in o njenem namišljenem glasilu "D. Sloveniji", o volitvah itd.

Jaz bi se sploh ne oziral na dotični odgovor, ampak resnici na ljubo sem prisiljen odgovoriti, ker je neresničen. Prvič, Frank Novak naivno omenja, da bi "D. S.", če bi izhajala v Nemčiji, ne delovala za Scheidemane, in v Ameriki pa tudi ne bo za Bergerja in socialpatriote. Tukaj hoče Frank Novak zabiti "nezavednim masam" v glavo, kako so volitve nepotrebne in nesmiselne. Jaz bi F. Novaka vprašal, če bo ravno tako pisal, kadar bo enkrat delavska (Workers) stranka stopila v politično akcijo (če bo kedaj, še danes ne vemo in on tudi ne). Mi se še dobro spominjamo, ko je imel debato z Lojanom, kako je takrat toplo zagovarjal politično akcijo socialistične stranke in povdarjal kako velepomembne so volitve za osvoboditev delavskega razreda. Takrat je urejeval list za Franka Veraniča, par dni pozneje pa je list kupil Jugoslovanski Prosvetni Klub, v katerem so bili zbrani ljudje, ki so se šteli za komuniste, in z listom je bil prodan tudi Novak, ki je takoj spremenil svoje "prepričanje" in kar čez noč postal veliki rrvolucionar! Spominjam se, ko je v debati nešteto krat omenjal, da je v Ameriki 25 milijonov farmerjev, ki lastujejo svojo zemljo in ki sploh nočejo ničesar slišati o socializmu, ker se boje, da bi njih zemlja postala državna last. In kakšen uspeh pa vi komunisti pričakujete, če ne bosta delavec in kmet z združenimi močmi nastopala proti kapitalizmu? je takrat vprašal Frank Novak. V Rusiji — je dejal Novak — je bilo drugače. Mužiki niso bili gospodarji zemlje ampak lačni so bili, in zato je bila revolucija uspešna; toda v Ameriki so razmere drugačne.

Sedaj bi pa jaz vprašal F. Novaka, kaj se je zgodilo z dotičnimi milijoni farmerjev? Ali so že organizirani v Workers party? Če niso, zakaj niso?

Enkrat ste zoper politično akcijo, drugič pa vi štete, da ste zanjo in da se bo vaša stranka udeležila prihodnjih volitev. Kje je tu logika? Vrag naj vas zume kaj hočete. Enkrat ste komunisti, enkrat pr svetni klub, zatem člani delavske stranke in nam zadnje ne boste nič. Če si eden "nezaveden delavec" upa drugače misliti kot vi hočete da bi mislil, in če ni demagog kakor vi, takrat pa — lop! — začne s teti iz vaših lijakov Scheidemani, socialpatrioti, kontrarevolucionarji itd., vi pa ostanete zmerom čisti nezmožljivi socialisti. In vendar je iz vsega vašega delovanja jasno, da je vaša naloga razdirati delavske organizacije in to v času ko bi bila proti naraščajoči reakciji združena delavska fronta najbolj potrebna. Kapitalisti vsega sveta so na delu za uničenje delavskih organizacij, vi jim pa z vašo taktiko indirektno pomagate, ker razbijate delavske vrste v strančice in frakcije.

Ni res, da je med Slovenci v Milwaukee za volitve malo zanimanja. Nasprotno, do osemdeset odstotkov rojakov se udeležuje volitev. Res ni tistega navdušenja, kot je bilo med vojno, ampak to še ne pomeni, da je delavstvo izgubilo zaupanje v socialistično stranko. Zbeganosti so krivi razni provokatorji, ki so sepli razdor in oblatili vse, kar jim ni bilo po godu; to je vzrok neorientacije delavskih mas.

Nadalje pritrjuje Frank Novak, da je slovenski socialistični klub v Milwaukee mrtev. Resnica. Ampak pozabil je omeniti, da je tudi slovenski klub delavske stranke mrtev. Koliko članov pa imate? Menda pet in pol! Odkar obstoji vaš klub rrvolucionarne stranke, še niste priredili ne enega shoda ali predavanja; sploh bi mi niti ne vedeli, da obstoji kak ta klub, če ne bi čitali v D. S. povabil članom na sejo. In še takrat, če je slabo vreme, se vaša seja preha "zaradi slabega vremena" na drugi dan. Ljudje, ki ne upajo niti na dež, so prokleta slabi revolucionarji.

Lahko je razdirati, ampak graditi je težko, in neslim, da je to F. Novak že izprevidel.

Urednik D. S. kritizira socialističnega župana s druge Hoana, češ, da je član cerkvene občine, da njegova žena prepeva psalme v cerkvi itd.

Kaj pa, kadar Del. Slovenija prinaša oglase s Janeza, sv. Jožefa in drugih takih svetnikov in vsi rojake naj se polnoštevilno udeležijo njih piknikov in drugih priredb? Ne vem, kaj reče na take pozive nazadnjaške klerikalne priredbe njegov "boss" v Chicagi? Druže Cvetkov se menda jezi, kajti prej je oblatil Proletarcu da ni socialistični list, ker prinaša oglase, da si s tem zavaruje svojo eksistenco.

Malo več tolerantnosti, prijatelji, pa boste imeli več uspeha. Toda težko jo je iskati pri ljudeh, katerih je neznanja. Tudi urednik D. S. bo enkrat spoznal tolerantnost hrvatskih demagogov, kadar bo prišlo do generalnega štaba v Chicagi povelje, naj se mu da leco, kakor so jo dobili nekateri slovenski sodrugi, ki so bili v odboru "Del. Slovenije", menda samo zato, ker niso postali člani "edine rrvolucionarne stranke."

Star pregovor pravi: "Človeka se pozna po tistem, kar je že napravil, in ne, kaj bo napravil." In kadar bo urednik Del. Slovenije to vpošteval, mu tudi ne bomo več odgovarjali.

Resnicoljub.

Rusija je država, v kateri je na krmilu delavski razred. Dosedaj je uspešno premagal vse svoje nasprotnike. Njen sedanji največji sovražnik je gladi. Pomagajmo delavski Rusiji.

az si umijem roke!" — Rev. Zakrajšek.

CHICAGO, ILL. — "Jaz si umijem roke," pravi Rev. Zakrajšek, ker se je z gradnjo šole lotil dela, kamna ne bo mogoče skončati brez katastrofalnih posledic za faro, v kateri ga je božja volja, ki vse pravdi, postavila za župnika.

Kmalu, ko je prišel v Chicago "pasti svoje pčiči" in jih striči, je pričel misliti na šolo, oziroma na tisto, v kateri naj bi bilo prostora za vse njegove organizirane aktivnosti. Cerkev sama je premajhna in skvna dvoranca ne odgovarja namenom. Zato je nekje lepega dne prišel z idejo za šolo. Može so prišli naj, dobri župnik jih je navdušil za šolo, na pročelju cerkve so obesili dolgo lestvo, vsak klin v lestvi pa bil označen s tisočakom. Mal pajac, ali kaj je že bil plezal po tej lestvi kakor so že prihajali tisočaki na šolo. Pajac je kmalo prenehal plezati, ko je dostikoma do ene tretjine lestve, zato je enega večera prišla, s kolektanjem pa se je nadaljevalo. Kazimir začel šolo že pozabljati, toda može, vsi vneti za to stvar, niso pozabili. Sklicanih je bilo več sestankov, na katerih so vpraševali župnika, kaj misli. "Menda premalo je nabranega," jim je odgovarjal in jim nagajal, naj neumorno kolektajo naprej. Pa so kolektali. Toda iz farovža ni bilo nobenega načrta in zanj je bil sklican sestanek in potem še eden. Tedaj je prišel Kazimir, "sloviti misijonar", kolikor mogoče odšel govoril svojim ljudem. Stavba bo stala deset tisočakov, jim je dejal. Nabranega imamo komaj enega tisočakov breme bo za vas, in če pričnemo z zidavo se, me hoste preklinjali, ko bom že v grobu, ker vas bo šel dolg k tlom. Kazimir zna računati, farani ne vedo, so potolažili dobrega župnika, da bodo farani sadi skopali fundament in pomagali pri zidavi. Kazimir, ki ve nekoliko o stavbinski stroki v velikih mestih, je dejal da to tudi ne bo izvedljivo, farani, ki niso bili, da se take stavbe grade kot kako hišico ali garžo, so bili pa drugega mnenja. Well, šolo so pričeli graditi. Vse delo so prevzeli kontraktorji — nekateri pravijo, da židovski kontraktorji. To je vseeno, kaj business ne vpraša, kake vere ali narodnosti si, ampak, po kaki ceni boš to in to napravil. Lahko je tudi kak graft, v tem slučaju pa businessko pravo ni povsem veljavno. Ko je bila izkopana klet, v kateri bo menda kuhinja in manjše sobe za seje, ko so prišli židovi izven cestne površine, so patri priredili veliko slavnost blagoslovitve vogelnega kamna. Največji je bil "ofer". "Fantje iz Jolietu so dajali po \$5," mi je pripovedoval vinjen možak, in se pri tem še prav kosmato pridušil. "Fajn fantje so," je nekam zamišljeno dodal. Poslušal sem neko drugo skupino čikaških faranov, ki pa niso dali toliko; dolar ali dva je dal vsaki v peharček, zakar je potrkal malo klavdicem po kamnu. Potem so stali na vogalu in se, kakor rečeno, pogovarjali, ne o politiki ali o veri, ampak so imeli bolj kvantarske pogovore in pa o delu, "slamnikiariji". Potem so se skregali, ker so drug drugemu očitali, da nosijo "judom" vino in menda še kaj drugega, drugi, oziroma druga je očitala, da "jih ne bo v hišo vabite," nekega drugega pa sem iz splošne zmešnjave čul, ko je nekemu vrgel v obraz, da se njegova baba "judom nastavlja". "Judje" so namreč bili slamninarske industrije v Chicagi, v kateri je zaposlenih veliko število Slovencev, pravzaprav Slovinci. Več ko polovico članov slovenske fars je zaposlenih pri "slamnikih", zato so pri žegnanju kamna imeli take in podobne pogovore, kot sem ga gori omenil. Resnici na ljubo moram omeniti, da delajo pri "slamnikih" tudi taki in take, ki ne "spadajo k fari."

Ko je bilo žegnanje kamna končano, so se ljudje razšli, šola pa je rasla do prvega nadstropja. Potem se je pričela velika suša, kakor lansko leto v ruskih pokrajinah ob Volgi. Ako si vprašal župnika, zakaj se ne gradi naprej, je dajal dvojne odgovore: ljudem, kateri ne simpatizirajo po vsem z njim, je dejal, da se radi stavk železničarjev in menda tudi premogarjev ne more dobiti stavbinskega materiala. Svojim ljudem pa je povedal, da ni denarja.

Tedaj pa so se mu celo njegovi najboljši pristaši uprli. "Ali zgraditi šolo do konca, ali pa nič več ne damo!" Zamanj jih je prepričeval, da je v danih razmerah nemogoče zmagati breme. On je namreč hodil po ovinkih s svojimi izgovori, kajti ni se jim upal direktno povedati, da so pričeli nekaj, kar je bilo od vsega začetka obsojeno. Toda njegova taktika se je maščevala nad njim samim. Pisal je in govoril je, da je lahkota zgraditi šolo, hodil na seje in navduševal ljudi, potem, ko jih je razgrel in navdušil in je bilo treba pokazati, je pa šele izprevidel, kako neroden korak je napravil. V "Radniku" (preje "Znanje") sem zadnji teden videl dopis iz Jolietu, v katerem se pisec pritožuje nad tamošnjimi hrvaškimi delavci. Celotno vrsto shodov so imeli v Jolietu, hrvaških namreč, revolucionarne letake so širili med njimi in potem ustanovili klub Workers party. Hrvatje so pristopili in čakali revolucije. Dan, dva, teden, mesec, dva — revolucija se ni dogodila — pa so odstopili. "Kako vraga da ne pride!" so se jezili, Mislili so, da je bilo samo še njih treba, pa bo zagrmelo. Da imajo ljudje tako mišljenje, je iskati vzrok v nemogočih obljubah, v demagogiji. Masa je nevedna, ne zna ne računati ne misliti, ampak verjame — dokler verjame — ko nič več ne verjame, te pa preklinja. Tako se dogodi vsakemu, ki se igra z njo. No, Rev. Kazimir, katerega imam jaz kot človeka zelo rad, se je igral. Sedaj mu je žal te igre, žal, da se je polastil farovža, žal, da izdaja lističe in žal, da se je zameril jolietški gospodi in skoro vsem slovenskim duhovnikom, kljub njihovi zaspanosti.

Nekoč sem dejal, da če bo stala šola \$100,000, bi moralo biti 600 faranov, katerih vsaki bi moral prispevati približno \$167 za pokritje stroškov. Toda šola bo stala okoli \$150,000, kakor je zamišljena v načrtu. Torej bi moral vsak faran, če bi jih bilo 600, prispevati nad \$240. Potem bi morali prispevati vsako leto od \$25 do \$30 za upravne stroške. Dejaj sem, da je nemogoče zbrati to vsoto skupaj od faranov. Nič nimam proti, če žele imeti katoličani svoje šole (pravzaprav so last škofije); nisem agitiral proti šoli in "narodnemu domu", kakor jo je zamislil Rev. Kazimir, pač pa sem povedal ljudem s številkami, da bremenena ne bodo zmogli. To sedaj potrjuje župnik Zakrajšek sam. On sicer ne pravi, da je akcija obsojena poginu, kajti tega ne sme. Tudi ve, da se lahko vsak čas umakne, kakor se je že večkrat. Nahaja se v tako neprijetnem položaju, kakor se ni menda še nikdar.

V svojem poročilu (Glasilo župnije sv. Stefana, avgust 1922) priznava, da župnija nima 600 družin in 300 samcev, ki bi jo bili pripravljene podpirati. In če bi jih imela, bi se napravil za to malo število še vseeno ogromni dolg. On pravi:

"... Vzemimo, da bi teh 600 družin dalo enokdrugemu za ustanovnino šole vsaj po \$50.00, bi to zneslo \$30.000. In ako bi teh 200 samskih dalo ustanovnine vsaj po \$25, bi bilo to novih \$5.000. Torej bi imeli skupaj ustanovnine \$35.000."

Potem izvaja, kako lahko bi se bila zbrala vsota vsaj \$60,000, še za enkrat toliko bi se zadolžili, pa bi imeli šolo. To pomeni: Vsakdo naj bi prispeval drug k

drugemu \$100, pa bi jih bilo \$60.000. Ampak nabrana vsota je veliko manjša in ljudje zahtevajo šolo. Rev. Zakrajšek pravi na njihovo zahtevo:

"Bratje in sestre! Vi ste mi nastavili meč za vrat, ko ste rekli: "Zidajte naprej, ali pa nič več ne damo!" Vendar predno zgrabite mene za vrat, prosim, pregledajte to poročilo, te številke (v omenjenem Glasilu. — Op. pisca tega dopisa.)!. Ako se nam ne posreči prebuditi še teh zaspancev in zaostalih ptičev med nami — vprašam vas, si upate dalje? Si upate naložiti na svoja ramena še večje breme, kakor ga že imate? Ali se ne bojite, da si boste breme naložili, potem boste pa stekali pod njim leta in leta? Ali celo pod njim onemogli, ker bo pretežko? — Zato, bratje in sestre, predno nastavite nož na moje grlo, ali ne mislite, da bi bilo bolj pravično, ko bi ga nastavili proti onim stotinam. . . ki so krive današnjih naših težav, in jih prisilili, da bodo tudi oni sprejeli del tega bremena nase?"

Tu ima v mislih tiste katoličane, ki sicer hodijo v cerkev, so pobožni in prejemaajo večkrat v letu sveto obhajilo, za cerkev in šolo pa dajejo po nikljih, pa še to neradi. Kazimir nadaljuje:

"Ako si mil. g. nadškof pomišlja (namreč dovoliti najeti novo posojilo. — Op. pisca.) se pomišlja edino, ker se mu smilijo vaši hrbti, oziroma žepi. . ."

In potem na drugem mestu istega "Glasila":

"Ako pa ne boste dosegli, da bo vsak Slovenec storil svojo dolžnost in bomo zidali dalje, boste pa zvedli župnijo v tolike težave, da še sami ne mislite v kolike. Še več posojila dobiti in dalje zidati, to je najlažje. . . Toda dolg plačevati, vsakega pol leta spraviti skupaj tri tisoč dolarjev samo za obresti, in to leto za letom — to pa ne bo tako lahko."

Sedaj pa pazno prečitajte končne vrstice gornjega odstavka:

"Seveda, vi ste me zagrabili za vrat in meni ne kaže drugega, kakor skušati vam ustreči. Toda jaz si umijem roke!"

S tem, "da si umije roke", zvrta krivdo za posledice na tiste, katere je sam pripravil v nesrečo.

Socialisti imamo v agitaciji pomoč od takih ljudi, kakor je Rev. Zakrajšek in od vseh tistih kapitalističnih lakajev, ki mislijo, da se more z nasilnimi izgoni in vpadi v socialistične urade porušiti naše gibanje, ali zatamniti našo luč, ali preprečiti širjenje naših idej. V teku par let, od kar je Rev. Kazimir v Chicagi, je dan za dnem blatil, obrekoval in napadal socialiste, ker so nevarni podjetjem in vratolomnim akcijam, kakršne vrše kreature njegovega kalibra. Ljudje pa ne verjamejo radi, ker so nevedni, zato se jih mora učiti z iskušnjami. Sedaj nam bodo verjeli. In marsikdo bo spoznal, da nimajo katoliške šole prav nobenega smisla za versko ne za нравno vzgojo otrok. Pobožni ljudje, ki si hočejo zasigurati svoj prostorček v nebesih, lahko pošiljajo deco v župnišča, kjer jih naj gospodje poučujejo o verskih "resnicah", drugega znanja pa si pridobije vsekakor več v javnih šolah.

Svoječasno sem že pisal, da je edini izhod iz zagate, ako se Zakrajšku posreči dobiti podporo od kapitalistov. Moledoval je okoli McCormicka, ki je glava trusta za poljedelške stroje. V njegovih tovarnah dela precej Slovencev, toda ne dovolj, da bi se gospod, ki se sedaj zabava z neko igralko po Evropi, u-smilil njihovih duš. Ako bi delalo pri McCormicku par tisoč Slovencev, ki bi hodili tudi v cerkev, bi Zakrajšku prav gotovo ustregel. Tako pa ne. Pomaga rajše poljskim cerkvam in menda tudi litvinskim, ker se mu izplača držati delavce omenjenih narodnosti v te-

mi. Več sreče je imel Rev. Zakrajšek pri židih, ki stujejo "slamnikarske" tovarne. Toda niti židje mu so dal več ko po \$25. Zato apelira na verne slovenske slamnikarice, naj napravijo pritisk na svoje židovske delodajalce, da bodo dali vsi, in tisti, ki so že pripravili, da bodo dali več. Tu zna dobiti še par stotakov posebno sedaj, ko se odpre jesenska sezona. Tudi ta le sličica je prijazna. Mož tako rohni proti židom, ki tudi so vsi apostoli, Mati Božja in celo Odrašenik židovskega pokoljenja. Toda židovski denar mu je vendar ljub.

"Naš dobri" župnik je prišel v Chicagi, da "naši socialistična trdnjavo", da se polasti kontrola KSKJ., da razprede svoj vpliv in svojo moč v slovenski katoliški javnosti. Sedaj si "umiva roke". Kakor Pilat: "Jaz nisem kriv. Vi glejte."

Isti ko prej.

Naznanilo iz Springfielda.

Springfield, Ill. — Tem potom obveščam vse člane kluba št. 47 J. S. Z., da je prevzel tajništvo klub sodrug Jos. Ovca, 1841 So. 15th street, Springfield. V klubu tičeče se stvari je naslavljal od slej nanj.

Ob tej priliki prosim vse člane, naj grede na mu tajniku na roke, tako da bo šla naša stvar naprej, kakor zasluži. Če bo vsak član izvršil napram našemu skupnemu delu svojo dolžnost, uspehi gotovo ne bodo izostali. Končno hvala vsem sodrugom, ki so mi v času mojega tajništva pomagali na en ali drug način tako pripomogli do večje bodočnosti in reda.

S socialističnim pozdravom,

Frank Besjak, bivši tajnik kluba št. 47 J. S. Z.

Vabilo na koncert pevskega društva "Sava"

CHICAGO, ILL. — V nedeljo dne 24. septembra priredi pevski zbor Sava v Narodni dvorani koncert, pri katerem bosta sodelovala tudi pevski zbor Slovan iz Pullmana in mešan pevski zbor Lira. Gledalci bene točke bo izvajal orkester Petra Ahačiča in lieta.

Koncertni program se bo vršil popolne. Zvečer bo plesna zabava. Vrši se v Narodni dvorani na So. Racine Ave. in 18. cesti.

Zbor Sava bo skrbel za dober duševni užitek in kor tudi za neprisiljeno zabavo po končanem spore. Upamo, da slovensko občinstvo v Chicagi tudi to po v obilnem številu posesti Savin koncert. S tem, da se sečate take priredbe, daste najboljše zadoščenje ljudem, ki se trudijo gojiti pevsko umetnost med našim narodom.

Torej na svidenje v nedeljo 24. septembra v Narodni dvorani.

Prijatelj "Save."

Priredbe pevskega in tamburaškega zbora "Lira".

CHICAGO, ILL. — V listih je bilo že objavljeno, da priredi Slovenski pevski in tamburaški zbor "Lira" velik koncert v nedeljo 12. novembra v dvorani Soka Pilsen na So. Ashland Ave. v bližini Zapadne 18. ulice. Tistim, kateri so posečali dosedanje koncertne priredbe mešanega pevskega in tamburaškega zbora Lira, ni treba posebej naglašati, da bo tudi naš jesenski koncert ne samo dosegel ampak presegel naše dosedanje priredbe. Želja članstva našega zbora je, da se slovensko občinstvo v obilnem številu udeleži našega koncerta. Kakor ste se zabavali v vseh ozirih na danjih se boste tudi dne 12. novembra.

Ne pozabite, da priredi zbor Lira v soboto dne 30. septembra domačo zabavo v dvorani SNPJ, na 2657 Lawndale Ave. Vsi prijatelji Lire so nam dobro dovoli. Vstopnina samo 25 centov. Za dobro godbo in zabavo bo preskrbljeno.

Na domači zabavi 30. septembra bomo sprejemali naš zbor tudi nove člane. Pevski in tamburaški zbor Lira sprejema moške in ženske pevske moči. Če kolikoli ima veselje do petja, bodisi moški ali ženska, se nam pridruži. Imamo izvrstnega pevovodjo, tako dobrega tamburaškega učitelja. Na naših zabavah ne bo dolg čas. Seveda, treba je požrtvovalno kajti s tem, da ste aktivni član ali članica pevskega zbora, je treba prihajati redno k vajam. Tudi stroje imamo; pristopnina k pevskemu zboru Lira je samo 50 centov, katere gotovo zmorete. Saj mnogi nam žrtvujejo čas in denarna sredstva, da se ohrani in v aktivnem življenju. Ničesar nam ne bi bilo žal, kakor da postane iz Lire mogočen mešan pevski zbor, ki se bi ob raznih nastopih lahko kosal z najboljšimi ameriškimi pevskega zbora. V ta namen potrebujemo tudi vaše pomoči. Sicer pa se bomo lahko več pogovorili na domači zabavi 30. septembra v dvorani. Ne pozabite nas posetiti omenjenega dne.

Frank Kordesh, tajnik,

TAJNIKOM KLUBOV J. S. Z. NA ZNANJE.

Vsa pisma, denarne nakaznice in vse zahteve tičeče se Jugoslovanske socialistične zveze, je pošiljati v naprej na sledeči naslov:

Frank Petrich, 3639 W. 26th Str., Chicago, Ill.,
 kjer je urad J. S. Z. preseljen v Proletarčeve dvorane.
 Tajništvo J. S. Z.

STANAVLJAJTE SOCIALISTIČNE KLUBE!

Ali je v vaši naselbini že socialistični klub? Če ga ni, ga ustanovite. Obrnite se na tajništvo J. S. Z. po potrebne tiskovine in pojasnila. Naslov tajnika J. S. Z. dobite na drugem mestu na tem listu.

Sodrug in somišljeniki, primite se dela! Člani so resni, kapitalistična reakcija se jača in v naših rokah je orožje, da se ji zoperstavimo. Orožje je socialistična organizacija.

V vsaki jugoslovanski koloniji bi moral biti klub Jugoslovanske Socialistične Zveze, združena z ameriško Socialistično stranko. Vsak nov član pomeni novega bojovnika socializmu, vsaka nova organizacija znači novo trdno socialističnega delavstva v razredni borbi.

Na delo tedaj! Ne čakajmo, da ga bodo napravili drugi. Teh "drugih" ni.

Delavci — vsi delavci so pozvani v armado revolucionarnega socialističnega proletariata. Naši boj moramo vojevati sami, zato ker je naš boj!

Ne zapostavljajte širiti socialistična glasila. Storite kolikor največ morete, da se razširi "Proletarca", glasilo slovenskega socialističnega delavstva v Ameriki. S pridobivanjem novih naročnikov listu pridobivate nove bojovnike socializmu.

Fond J. S. Z. za volilno kampanjo socialistične stranke.

Na apel tajništva Jugoslovanske socialistične zveze za financiranje kongresnih volitev, ki se vrše meseca novembra, so se odzvala do 18. septembra sledeča društva, socialistični klubi in posamezniki:

Gross, Kans.: Društvo Zvonček št. 206 S. N. P. J. — \$10.00.

Vick Haven, Pa.: Društ. Lunder Adamič št. 116 SNPJ — \$5.00.

Barberton, Ohio.: Društ. Triglav št. 48 SNPJ — \$2.00.

Youngstown, Ohio.: John Petrich — \$1.50.

Farrell, Pa.: Društ. Slovenec št. 262 SNPJ — \$2.00.

Lloydell, Pa.: Jugosl. socialistični klub št. 181 — \$10.00.

Lincoln, Ill.: Društ. Zagorski Zvonovi št. 116 SNPJ — \$5.00.

Indianapolis, Ind.: Društ. France Prešeren št. 34 SNPJ — \$2.00.

Miners Hills, Pa.: Društ. Maj št. 432 SNPJ — \$2.00.

Manor, Pa.: Društ. Del. Zveza št. 78 SNPJ — \$2.00.

Ely, Minn.: Društ. Jutranja Zora št. 108 SNPJ — \$5.00.

Conemaugh, Pa.: Po 25c: M. Lavrnja, L. Martinčič, M. Jager, M. Kogovšek, M. Sergan, Ant. Melle, L. Gall in Andy Melle; J. Jerovšek 10c. — \$2.00 (10c. poština.)

Piney Fork, O.: Po \$1: F. Dolinar in A. Krmelj; po 50c: F. Srah, S. Preglej, J. Robas, P. Črnič, F. Kossem, D. Petrovich, F. Završnik, F. Dolenc; J. Belapavlovich in J. Oker po 25c. — \$6.50.

Southview, Pa.: F. Železnik \$2; T. Rupnik in F. Tomažin po \$1; — \$4.00.

Skupaj do 18. septembra . . . . . \$59.00.

Tajništvo J. S. Z.

Še eno glasilo J. S. Z.

Srbski sodrugi v Ameriki pričeli izdajati tednik "Budučnost".

Dne 7. septembra je v Detroitu izšla prva številka lista "Budučnost", pisan v srbo-hrvaščini, tiskan z latinico in cirilico. Izhajal bo vsaki teden.

Uredništvo in upravništvo lista je na 5424 Russell Street, Detroit, Mich. Naročnina za celo leto je \$2, za pol leta \$1. Urejuje ga sodrug Miloje V. Lučić, član eksekutive J. S. Z.

S tem listom je odpravljena vrzel v J. S. Z., ki od razcepitve sem ni imela svojega hrvatsko-srpskega glasila. Upati je, da bodo sodrug Srbi in Hrvati skrbeli, da se list razširi in izpopolnjuje, da ga ne doleti usoda, kakor že več drugih listov pred njim.

Slovenskim sodrugom priporočamo, naj pomagajo pri agitaciji za razširjenje "Budučnosti", kajti le z vztrajno agitacijo se bo zasigural listu dostop do širokih mas srbskega in hrvatskega delavstva, ki prav v sedanjih časih tako zelo potrebuje resnega socialističnega glasila.

Vsebinska prve številke "Budučnosti" je sledeča: Naša riječ radnome narodu u Sjedinjenim Državama i Kanadi (v latinici); Morris Hillquit: Od Marksa do Lenina (v latinici); Što je istina? (v cirilici); O razvoju (v cirilici); Izborni program (v latinici); Ekolo-

nomski pregled (v latinici); Agitacija (v cirilici); Vi-jesti iz raznih krajeva (v cirilici); Radnicima sviju zemalja (v latinici); Sudski proces (v cirilici); "Rad-nik" i jedinstveni front (v latinici).

Vsebinska je izbrana, najsibo v propagandističnem ali vzgojevalnem oziru. List urejevan na ta način se bo v teku dogledne dobe priljubil čitateljem in sodrug, ki so se vrgli na težavno pot izdajati socialistični list, imajo pred seboj zelo hvaležno polje.

Mi novega borca iskreno pozdravljamo.

Privedbe slovenskih organizacij v Chicagi.

Pevsko društvo Sava priredi v nedeljo 24. septem-bra koncert v Narodni dvorani.

Pevski in tamburaški zbor Lira priredi v soboto 30. septembra domačo zabavo v dvorani S. N. P. J.

Žensko društvo Nada, št. 102, SNPJ., priredi v ne-deljo 8. oktobra vinsko trgatav v Narodni dvorani.

Društvo Gorenjec, št. 104, SSPZ., ima v nedeljo 8. oktobra slavnost desetletnice v Mozart Hall (North Side.)

Društvo št. 100, SSPZ., priredi veselico v soboto 14. oktobra v Stančikovi dvorani (Pullman.)

Socialistični klub št. 1, JSZ., ima v nedeljo 5. no-vembra proslavo ruske revolucije v Narodni dvorani.

Slovensko pevsko in tamburaško društvo Lira priredi v nedeljo 12. novembra koncert v dvorani Pil-senskega Sokola (So. Ashland Ave in 18th Str.)

Socialistični klub št. 1, JSZ., priredi dne 31 de-cembra Silvestrovo zabavo.

Socialistični klub št. 1, JSZ., priredi v nedeljo 11. februarja 1923 dramsko priredbo v dvorani ČSPS., 1126 W. 18th Str.

Socialistični klub št. 1, JSZ., vprizori v nedeljo 1. aprila igro; na sporedu bodo tudi druge točke in ve-selica. Vršni se v dvorani ČSPS.

Opomba. Tajniki društev in klubov, katerih pri-redbe niso navedene v tem seznamu, naj sporoče datume priredb in imena organizacij tajniku socia-lističnega kluba št. 1, da jih bo objavil v prihodnjem seznamu.

Priredba društva Nada je bila v Proletarcu pravo-časno objavljena in prizadeto društvo bi se lahko na-njo oziralo ter ne delalo priredbe na isti dan.

Programi priredb socialističnega kluba bodo pravočasno objavljeni.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodru-ga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizi-rajajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako po-magajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč".—

Češka marksistična federacija prenehala kot samostojno telo.

Kakor poroča "Spravedlnost", je Češka Marksistična Federacija prenehala eksistirati kot taka in pridružila delavski stranki. Njeno članstvo se je imelo s 382. glasovi proti 9. za pridruženje k Workers party. Ko je češka federacija odstopila od socialistične stranke, je imela okoli tisoč članov. Sedaj jih ima 500, in to po pridruženju k nji treh manjših radikalnih organizacij. Kakor Finci, so tudi Čehi htevali od socialistične stranke, naj se pridruži moskovski Internacionali. Ker stranka, če se je hotelo ohraniti, tega ni mogla, so odstopili. Po odstopu finska federacija sklicala svojo konvencijo, kjer se je vršila dolga debata za in proti pridruženju Federacije k moskovski skupini komunističnih strank. Proti-tivni so argumentirali, da bi se s tako pridružitvijo spran-je v nevarnost liste in tiskarne ter druga zadržana po-jetja finske federacije in ko je prišla zadeva na glas-ovanje, je zmagal predlog, da se finska federacija iz-reče za nobeno internacionalno zvezo. To, kar je htevala od socialistične stranke, je potem sama o- vrgla. Isti proces je bil pri češki federaciji. Sedaj Finci in Čehi, kolikor jih je ostalo v starih federacijah, pri legalni Workers party, ki ima v bistvu eni program in vrši enako taktiko, vsaj na papirju to trjuje, kakor socialistična stranka. To dokazuje, da je bila njihova taktika, odnosno opozicija v socialistični stranki zgrešena in to se nad njimi že maščuje.

Finska federacija se je po odstopu razdvojila. Je nje z okoli 4,500 člani se je vrnil v stranko, kakih 5,000 pa jih je ostalo izven nje. Tudi češka socialistična federacija se je reorganizirala. Zadnje seje kluba št. 1, JSZ., se je udeležil tudi češki sodrug J. Koska, ki je poročal, da ima njihov klub v 34. wardi (Chicago) 30 članov; klubi v Ciceru, Berwynu in drugih okoliških čeških kolonijah so v procesu reorganizacije. "Spravedlnost" je prešla v roke oddružene frakcije tednik "Americké Dělnické Listy", ki izhaja v Cleve-landu, pa je sedaj glasilo češke socialistične federacije, pridružene k socialistični stranki. Klaska je dejal, da je socialistično gibanje med češkim delavstvom v Ameriki tako razdejavano, da ga morajo graditi iznova kakor v početku.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinville naznanjam, da se v še seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 28 J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeleže teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom Jos. Korsic, tajnik.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSARU TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Vsi
na

KONCERT

katerega priredi

PEVSKI ZBOR

"SAVA"

V nedeljo, 24. sept. 1922. v Narodni Dvorani, 1802 Racine Av., Chicago, Ill. Vstopnina 50c.

Začetek ob 2 popoldne. Zelo bogat program. Po koncertu ples. K obini nalebni vabi

ODBOR.

POLETJE SE POSLAVLJA.

Izprememba letnega časa je tu. Mnogo ljudi trpi skozi leto vsled te izpremembe. Slabo se počutijo, njihovo telo je revna, naglo in izlahka se utrudijo, nič niso vredni, kar bi morali biti. Zaprtje se ponavadi pojavi skupaj z drugimi nadlogami. Za tako stanje je Trinerjevo grenko vino zares pravi blagoslov. Ono izčišča želodec in drob, osveža in jači cel sistem, povrača utrujenost in odstranja umsko razburjenost. Po mirnem in sprostem spanju vstanete zjutraj krepki in močni. Tako kot lekarnar ali trgovec z zdravili ima Trinerjevo grenko vino v zalogi. Za revmatizem ali trganje v ledju, za navadno pojavi zaeno z izpremembo letnega časa je Trinerjev Liniment zdravilo, ki ga vam je treba. Zanesljivo pomaga. Za vnetje v vratu poizkusite Trinerjev Antiputrin, ki je prijetno in skrajno izdatno zdravilo!

VICTOR NAVINSHEK

**331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.**

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih inštrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih **COLUMBIA GRAMOPHONES** od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Čitanje Proletarca bi delavcem veliko več zaleglo, če bi čitali mirno in prevdarili vse, kar čitajo, pa prebrali kakšen članek tudi po večkrat. Površno čitanje daje čitatelju napačne vtiske.

GROZDJE **Californijsko in newyorško**, najboljše kakovosti dobite v začetku oktobra po najnižji ceni pri podpisani tvrdki. Dobite ga lahko na progi ob Paulina in Blue Island Ave., ali pa v grocerijski trgovini **Misja in Koki**, 1801 W. 22nd St. Za vsa pojasnila glede nabave **grozdja** se obrnite na

Martin Nemanich
1900 W. 22nd St.

Tel. Canal 0080

CHICAGO,

ILLINOIS.

—IZNAJDITELJI—

V zadevi patentov se obrnite na zanesljive patentne odvetnike na naslov:

A. M. WILSON, INC.,
Patents,
314 Victor Bldg.,
WASHINGTON, D. C.

Našo **SLOVENSKO** knjigo, ki daje informacije o iznajdbah in patentih, vam bo na vašo željo poslana zastoj. Pišite po njo še danes.

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnistva. S točnostjo nam prihranite delo in v enem pomagate listu, ki v časih te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

LAWNDALE
CLOTHING HOUSE

3649-51 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Priporočam Slovincem svojo bogato zalogo moških in deških oblek, srajc, klobukov, čepic, ovrtnikov, spodnje obleke itd. itd.

Cene zmerne — Postrežba točna.

LOTE NA PRODAJ

na

93 St. in Euclid Ave.

(v bližini So. Chicage.)

Stavbišča se nahajajo na najlepšem prostoru. Prodajam jih po zmernih cenah.

ANTON PREŠERN,

Contractor and Builder,

1907 So. 61st Ave., Cicero,
ILLINOIS.

Tel. Clyde 1775-R

Zelim se seznaniti tudi z rojakom, ki bi imel primerno svoto kapitala in bi bil pripravljen stopiti z menoj v real estate business. Katerega veseli, na se mi javi telefonično ali pa osebno na zgorajšnji naslov.

CENIK KNJIG.

(Za cenik drugih knjig glej zadnjo stran
platnic.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovne- venil Ivan Molek, 481 strani, lječno vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in zalo- žila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za du- hovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, prva in druga številka	.05
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75
POVESTI MAKSIMA GORKEGA, broširana, 210 strani	.75
TRI POVESTI, (L. Tolstoj), broširana	.35
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani	.70
IGRALEC, (F. M. Dostojevskij), broširana, 264 str.	.60
ZADNJA KMEČKA VOJSKA, (August Šenoa), bro- širana, 378 strani	.75
KOBZAR, (Taras Sevčenko), trdo vezana, 288 str.	.85
KAKO SEM SE JAZ LIKAL, (Jakoba Alešovca spi- si), trije zvezki, vezani v platno, I. zvezek 85c; II. zvezek \$1.00; III. zvezek 75c; vsi trije zvezki skupaj	2.60
JOSIP JURČIČA ZBRANI SPISI, trda vezba, IV. zvezek, \$1.00; V. zvezek 75c; VI. zvezek, 85c; vsi trije zvezki skupaj	2.60

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ, vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne.—Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoj prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

Edini

Jugoslovanski pogrebnik in balzamovač

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavljanje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.
Telefon Canal 5903.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO ZDRAVJE V DRUŽINAH.

Hude Bolečine

revmatične hitro olajšate,
če rabite

SEVERA'S GOTHARDOL

Zanesljivi liniment

Istočako uporaben je za izvinjenje,
oteklino, za otrpnelost, in ohromelost
bolnih mišic ter udov.

CENA 30 IN 60 CENTOV

Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj hitro, zanesljivo in po nizkih cenah,

prodaja vozne listke za vse važne prekomorske linije, in

opravlja vse druge posle, ki so v zvezi s starim krajem.

Postrežba točna in solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.